

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Állam- és Jogtudományi Kar

A kapcsolattartás joga, mint jogosultságok és kötelezettsége összessége és a szabályozás gyakorlata

Szerző:

dr. Bíró Viktória
bíróági titkár

Témavezető:

dr. Kristófné dr. Kontra Erzsébet
Pesti Központi Kerületi Bíróság
Csoportvezető Bíró

Budapest, 2018. április 4.

Bevezetés

A családjog leginkább szenzitív és széleskörű érdeklődésre számot tartó területei azok, amelyeknek középpontjában a gyermek áll. Ebből kifolyólag a gyermek kapcsolattartási joga a nemzetközi és hazai jogirodalomban kiemelt kutatási területe.

A szakdolgozatomban kíséreltet teszek a kapcsolattartás szabályozásának bemutatására. A téma aktualitását támasztja alá, hogy a nem megfelelően szabályozott kapcsolattartás orvosolhatatlan következményekkel járhat a gyermek fejlődésében, ebből eredően kiemelkedő jelentőségűnek tartom, hogy a jog által biztosított megoldások és garanciák a gyakorlatban is hatékonyan érvényesüljenek. A kapcsolattartás szabályozásának feladata a bíróságok és a gyámhatóságok között oszlanak meg, erre figyelemmel mindkét döntést hozó szerv gyakorlatának feldolgozására törekszem.

Általános társadalmi jelenségként figyelhető meg a családok felbomlásának rohamosan növekvő száma. A család felbomlása számos gyermek életét érinti. A szülő és a gyermek együttélésének hiányában a családi kapcsolat fenntartását a kapcsolattartás biztosítja. A szülők házasságának felbontása, illetőleg a párkapcsolatok felszámolása nem eredményezheti, hogy a gyermek a külön élő szülőjét elveszítse, a gyermek érdekét a szülőjével való kapcsolattartás szolgálja. A kapcsolattartás szabályozása a szülők között sok esetben jelentős konfliktus forrást jelent, ami adott esetben még a kapcsolattartás szabályozását követő időben is fennmarad. Ezen tényezők hatására a gyermekkel való kapcsolattartás intézményét, annak szabályozási lehetőségeit a társadalom és a jogalkalmazók részéről egyaránt széleskörű érdeklődés kíséri.

A társadalom felől egy olyan jogi szabályozás iránti igény fogalmazódik meg, amely elősegíti a gyermek érdekében a kapcsolattartás működőképességét és annak hatékony érvényesülését. A jogi szabályozásnak alkalmasnak kell lennie arra, hogy a kapcsolattartás betölthesse rendeltetését, egyrészt, hogy a szülő és a gyermek közötti családi kapcsolat fennmaradjon, másrészt, hogy a különélő szülőnek is lehetősége legyen a gyermek nevelését, fejlődését figyelemmel kíséreni és annak előmozdítását tőle elvárhatóan segíteni.

A szülő-gyermek kapcsolatértés jelentőségét mi sem hangsúlyozza jobban annál, hogy a kapcsolattartás „nem csak az egész (szűk) család, valamennyi családtag életét (gyermekkel együtt élő szülő, gyermek vagy gyermekek), mindennapjait, életvitelüket határozza meg, hanem személyiségüket is annak egészében

érinti”.¹ A kapcsolattartás szabályozása a gyermek életkorától függően, de általában hosszú évekre előre meghatározza a felbomlott család tagjainak életrendjét, mindezek alapján mondhatjuk, hogy a jogi szabályozás alapvetően tartós jogviszony hosszútávú szabályozására irányul.

Történeti kitekintés

„A szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás a házasság felbonthatóságának egyre szélesebb körű engedélyezésével és a szülői felügyeleti jogok kiszélesedésével nyert egyre nagyobb gyakorlati, majd elméleti jelentőséget a történelem során.”²

A római jogban az atyai hatalom korlátlan volt, az apa a gyermeket akár meg is ölhette. A germán jogfejlődés hatására a középkori családmódban a családfő hatalmát a gyermek oltalmazása váltotta fel és az atyai jogok egyben kötelességet is jelentettek. A polgári jogrendszerben a korlátlan atyai hatalom helyébe a mindkét szülő megillető szülői hatalom került. A szülői hatalom tartalma szerint a gyermek gondozását, vagyonának kezelését és képviselét jelentette gyámhatósági ellenőrzés mellett.

A magyar jogban a keresztény vallás megjelentését követően az atyai hatalom a római joghoz képest enyhébb és korlátozottabb hatalmat jelentett. Szent István törvénykönyvében már található olyan rendelkezés, amely az atya kötelezettségévé teszi a gyermek táplálását. Werbőczy Hármaskönyvében az atyának hatalmat biztosított a gyermek felett.

A gyámság és a gondnoksági ügyekről rendelkező 1877. évi XX. törvény alapján az atyai hatalom a gyermek vagyonának kezelését, törvényes képviselét és a gyámnevezés jogát jelentette.

„A XIX. század végéig Magyarországon az egyházak feladta volt a házassági köteleket érintő szabályozás és bírászkodás. ³ „Az 1860-as években törvényjavaslat formájában felmerült annak a gondolata, hogy a házasságot mint polgári szerződést szabályozzák és a házassági pereket polgári bíróság elé utalják, de ez a kezdeményezés elvetésre került. Az 1894. évi házassági törvény (Ht.) volt az első olyan hazai jogszabály,

¹Szeibert Orsolya (2015): *Kapcsolattartás a gyermek és a különélő szülő között, különös tekintettel az alkotmánybíróság és ombudsmani gyakorlatra*, Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére, Budapest, Eötvös Kiadó 470.o.

²Somfai Balázs (2009): *Kapcsolattartás, mint a gyermek emberi joga*, HVG-ORAC Lap és Könyvkiadó Kft. Budapest 2009, 70. oldal

³Somfai Balázs uo. 71.o

amely már ismerte az abszolút és relatív bontó okokat, továbbá lehetőséget biztosított arra, hogy a szülők megegyezzenek arra nézve, hogy a közös gyermeküket melyikük nevelje. A Ht. rendelkezése szerint a gyermekét nem nevelő szülőnek joga, hogy a gyermekével érintkezessen és a nevelését ellenőrizhesse.”⁴

Jogsabályi háttér - a hatályos jogsabályok

„A XX. század második felének társadalmi jelenségei hatására (új párkapcsolati formák, családmodellek) egyre nagyobb hangsúlyt kapott a jogalkotás és a jogalkalmazás területén a láthatási (kapcsolattartási) jog.”⁵

Magyarország Alaptörvénye az Alapvetések L) cikkében kinyilvánítja, hogy Magyarország védi a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját. A családi kapcsolat alapja a házasság, illetve a szülő-gyermek viszony. Az Alaptörvény ezzel alkotmányos védelmet igénylő értéknek minősítette a szülő-gyermek kapcsolatot.

A mintegy hatvan évig hatályban lévő a házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény (Csjt.) még kezdetben akként rendelkezett, hogy a szülőnek akkor is jogában áll gyermekével érintkezni, ha a szülői felügyeleti jogát nem gyakorolja. Az 1986-os Csjt. Novella egyik legfontosabb módosítása volt, hogy az érintkezési jog (láthatási jog) helyébe a kapcsolattartás szóhasználat került, amely megfogalmazás „kifejezi a szülő-gyermek viszonyból eredő rendszeres találkozások, együttlétek érzelmi, erkölcsi tartalmát.”⁶ További jelentős módosításként megemlítendő, hogy törvényi szinten került kimondásra a Csjt. 92. § (1) bekezdésében, hogy a különélő szülőnek nemcsak joga, hanem kötelessége is a gyermekével való rendszeres kapcsolattartás. A kapcsolattartás gyakorlati érvényesülése érdekében a gyermeket nevelő szülő és más személy kötelességévé tette a gyermekkel történő zavartalan kapcsolattartás biztosítását. A kapcsolattartás ezáltal mindkét félre egyaránt kötelezettségekkel jár. Ezen kötelezettség megszegése a szülői kötelesség megsértését jelenti.

Az emberi jogok nemzetközi védelmének előretörése magával hozta a kifejezetten gyermekei jogokat tartalmazó nemzetközi szerződések és egyezmények megalkotását. Ezek a nemzetközi dokumentumok a magyar jogfejlődésre jelentős hatást gyakoroltak, ezért ismertetésük elengedhetetlen.

⁴Somfai Balázs: u.o. 71-72.o.

⁵Somfai Balázs: u.o. 74.o.

⁶Sáriné Simkó Ágnes: Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem, HVG ORAL Lap- és Könyvkiadó Kft. 2015. 137. oldal

Az Egyesület Nemzetek Szervezetének (ENSZ) megalakulása előtt is léteztek gyermekeket érintő egyezmények, de igazi előremozdulás csak ezután következett be. Az emberi jogok a gyermeket is megkülönböztetés nélkül megilletik. Így megemlítendő az ENSZ Közgyűlése által 1948-ban elfogadott Emberi jogok Egyetemes Nyilatkozata, amely deklarálta többek között a gyermekkor támogatásához való jogot. Az 1966-os Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya és a Gazdasági, Szociális és Kulturális Jogok Egyezségokmánya szintén érintik a gyermeki jogok, valamely szegmensét.

Az ENSZ égisze alatt létrejött a Gyermek Jogairól szóló 1989-es New York-i Egyezmény az első olyan nemzetközi egyezmény, amely átfogóan foglalkozik a gyermek jogaival és védelmével. Az Egyezmény abból a szempontból is jelentős, hogy közös kötelezettségvállalásokat fogalmaz meg a ratifikáló országok részéről, amelynek érvényesülését az országok által kötelezően készített jelentések útján az ENSZ Gyermekjogi Bizottsága felügyeli. Az Egyezmény Magyarországon 1990. november 22. napján az 1991. évi LXIV. törvénnyel került kihirdetésre. Az Egyezmény a gyermek - szülő kapcsolattartása vonatkozásában alapvető elveket határoz meg. Az Egyezmény 9. cikk 3. pontja kimondja, hogy az Egyezményben részes államok tiszteletben tartják a mindkét szülőjétől vagy ezek egyikétől külön élő gyermeknek azt a jogát, hogy személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést tarthasson fenn mindkét szülőjével, kivéve, ha ez a gyermek mindenképp felett álló érdekeivel ellenkezik.⁷ Az Egyezmény 10. cikk 2. pontja deklarálja, hogy a gyermeknek, akinek szülei különböző államokban bírnak állandó lakóhellyel, joga van, kivételes körülményektől eltekintve, mindkét szülőjével rendszeresen személyes kapcsolatot és közvetlen érintkezést fenntartani.⁸

A gyermeki jogok deklarálása óta beszélhetünk a kapcsolattartás alapjaiban új megközelítéséről. Az 1989. évi New York-i Gyermekjogi Egyezményhez csatlakozásunkat követően a kapcsolattartás joga a gyermek alapvető jogaként jelent meg és a Csjt. 92. § (1) bekezdése kiegészült azzal, hogy a gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A Csjt. a családjogi jogviszonyokat szabályozó törvénykönyvként funkcionált hosszú éveken keresztül.

A Polgári Törvénykönyv kodifikációja során az anyagi jogszabályok lényeges módosítására nem került sor, a szülői felelősség fokozásának igénye merült fel.⁹ A családjog a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V.

⁷ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény 9. cikk 3. pont

⁸ A Gyermek jogairól szóló, New Yorkban 1989. november 20-án kelt Egyezmény 10. cikk 2. pont

⁹ Szeibert Orsolya: Kapcsolattartás a gyermek és a különélő szülő között, különös tekintettel az alkotmánybíróság és ombudsmani

törvényben (továbbiakban Ptk.) került integrálásra. A családjog szabályait a Ptk. Negyedik Könyve a Családjogi Könyv (továbbiakban: Csjk.) tartalmazza. A családjog szabályai javarészt változatlanok maradtak, a bírói gyakorlat törvénybe foglalásával egészültek ki. A Negyedik Könyv elején speciális családjogi alapelvek kerültek elhelyezésre. A Csjk. önálló alapelvként védi a gyermek érdekét. Kimondja továbbá, hogy a családi jogviszonyokban a gyermek érdeke és jogai fokozott védelemben részesülnek, továbbá ha a gyermek nem nevelkedhet saját családjában akkor is biztosítani kell számára korábbi családi kapcsolatai megtartását. Az alapelvek alapvető értékeket tükröznek, amelyek feltétlen érvényesülést kívánnak, továbbá vezérfonalként szolgálnak a jogalkalmazó kezébe a családjogi jogviták eldöntéséhez. A bíróság és a gyámhatóság eljárásukat a gyermek érdekeire figyelemmel folytatja le. A gyermek legfőbb érdeke több elemből áll. Egyrészt alanyi jog, a gyermek azon joga, hogy eltérő érdekek ütközése esetén az ő legfőbb érdekét elsődleges szempontként értékeljék, másrészt eljárási szabály is, a döntéshozatali folyamat során - pozitív vagy negatív - hatását értékeljék.”¹⁰

A gyermek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény (továbbiakban Gyvt.) - amely a gyermeki jogok nemzeti katalógusát tartalmazza - számos gyermeki - szülői jogot és kötelességet fogalmaz meg, melyek szintén alapelvként funkcionálnak. E törvény alapján, a gyermeknek a szülő felügyeleti joga megszűnése esetén is joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és - a vér szerinti család beleegyezése mellett - a kapcsolattartáshoz, továbbá ahhoz, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tartson abban az esetben is, ha a szülők különböző államokban élnek. A Gyvt. a kapcsolattartással összefüggő több részletszabályt is tartalmaz.

A kapcsolattartás témakörének vizsgálata során a Csjk. és a Gyvt. mellett figyelembe kell venni a gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi ellátásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendeletet, amely a Csjk. kapcsolattartásra vonatkozó rendelkezéseit számos részletszabállyal egészíti ki. A kapcsolattartás megfelelő szabályozásához a Csjk. és a Gyer. körültekintő ismerete nélkülözhetetlen.

Végezetül szükséges megemlíteni a Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelvét, amely a bírósági perprotokollt hosszú időn keresztül meghatározta. Az Irányelv a házasság felbontása utáni gyermekelhelyezés és kapcsolattartás szempontjairól szólt. A Kúria az 1/2014. számú PJE számú határozatával a 17. számú

gyakorlatra u.o. 471.o.

¹⁰<http://www.mediacioscentrum.hu/wp-content/uploads/Partners-okt-27.-Mediacio-helye-a-gyermekvedelemben-olvasasra.pdf>

Irányelvet meghaladottnak tekintette, de az abban foglalt alapvető megállapítások a kapcsolattartásra vonatkozóan a mai napig meghatározóak a gyakorlat számára. A 17. számú Irányelv VI. pontja szerint a házasság felbontása nem járhat azzal a következménnyel, hogy szüleinek egyikét a gyermek elveszítse. Mind a szülőnek, mind a gyermeknek törekednie kell a szülő-gyermeki kapcsolat fenntartására, mert a gyermek érdekében az áll, ha továbbra is maga mellett tudja mindkét szülőjét, és különösen az élet sorsfordulóinál, tanulmányai megválasztásában, az életre való felkészülésében számíthat segítségükre. A gyermeknek az egyik szülőnél történt elhelyezése nem érinti a másik szülőnek azt a jogát és kötelességét, hogy a gyermeket rendszeresen látogassa, szeretetét kinyilvánítsa, a gyermekével való meghitt viszonyt fenntartsa. A gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja, és ellene hangolja. A szülőnek az említett mélyen elítélendő magatartása károsan befolyásolja a gyermek fejlődését, és alapot ad arra a következtetésre, hogy ez a szülő nem alkalmas a gyermek nevelésére. Végző soron az ilyen szülői magatartás a gyermek elhelyezésének a megváltoztatására is vezethet. Az a szülő pedig, akinél nincs a gyermek elhelyezve, a gyermekkel való kapcsolattartást nem használhatja fel a gyermeket tartó szülő vagy a vele lakó hozzátartozó (pl. új házastárs) elleni hangulatkeltésre.¹¹

A kapcsolattartás mint a gyermek joga - a szülő joga és kötelezettsége és a szabályozás célja

A kapcsolattartás szabályozásához nélkülözhetetlen annak ismerete, hogy a szabályozni kívánt jogintézmény milyen alapvető jogokból és kötelezettségekből épül fel, illetőleg mi a szabályozás célja. A Csjk. a gyermek alapvető jogaként határozza meg, hogy különélő szülőjével közvetlen és személyes kapcsolatot tarthasson fenn.

Amíg a kapcsolattartásból a gyermeknek csak jogai származnak, addig a szülők oldaláról kötelezettségekkel jár. A kötelezettség kifejezésével a törvény a szülők kapcsolattartással összefüggő felelősségét kívánta hangsúlyozni.

A gyermeket nevelő szülő és más személy köteles a zavartalan kapcsolattartást biztosítani, ezzel elősegítve a kapcsolattartás működőképességét. A gyermeket nevelő szülőnek és mindenki másnak tiszteletben kell

¹¹A Legfelsőbb Bíróság 17. számú Irányelv VI. pontja

tartania a gyermek kapcsolattartási jogát.

A gyermekétől különélő szülőre a kapcsolattartásból egyaránt hárulnak jogok és kötelezettségek. A Csjk. alapján a különélő szülő a törvény erejénél fogva jogosult és köteles a gyermekével kapcsolatot tartani, kivéve ha a bíróság vagy a gyámhatóság eltérően rendelkezett.

A Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.395/2017/6. számú döntésében vizsgálat tárgyává tette, hogy a különélő szülő kapcsolattartási joga a személyiségi jogok közé sorolható jogosultság-e. Megállapította ítéletében, hogy a gyermeket nevelő szülő megsértette a különélő szülőnek a gyermekkel történő kapcsolattartáshoz fűződő jogát azzal, hogy a meghatározott időszakban a gyermekkel a kapcsolattartást nem biztosította. A Fővárosi Ítéltábla kifejtette, hogy a személyiség lényegi részét képezi, hogy a különélő szülő a gyermekével milyen kapcsolatot tud kialakítani és fenntartani, ugyanis a gyermeknek a különélő szülővel való kapcsolata alapozza meg a jövőben, élethosszig fennálló személyes, családi kapcsolatát. A különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás joga, mint védendő érték, tehát az ember személyiségéből fakad, a személyiség megnyilvánulásaként értelmezendő. Ennek alapján a szülő - gyermek közötti kapcsolattartás joga beilleszthető a személyiségi jogok széles skálájában. Személyi jogsértést a szülő azzal követi el, ha rendszeresen, visszaélészerűen nem biztosítja a másik szülő jogát a gyermekével való kapcsolattartásra. A visszaélészerű jelleg feltételezi, hogy a fél tisztában van a kötelezettségével és alapos ok, kellő indok nélkül, saját akaratából nem tesz annak eleget. Sérelemdíj megállapítására jelen ügyben nem került sor, mert a bíróság álláspontja szerint a jogsértés megállapításával a jogsérelem orvoslásra került, további kompenzálendő sérelem nem maradt, figyelemmel arra is, hogy a gyermek időközben a különélő szülő gondozásába került.¹²

A kapcsolattartás célja

A kapcsolattartás célját a Gyer. határozza meg. A kapcsolattartás célja, hogy a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult személyek közötti családi kapcsolatot fenntartsa, továbbá a kapcsolattartásra jogosult szülő a gyermek nevelését, fejlődését folyamatosan figyelemmel kísérje, tőle telhetően segítse. A szülő - gyermek közötti kötelék sokkal szélesebb tartalmú, az egyéb kapcsolattartásra jogosultakéhoz

¹² Fővárosi Ítéltábla Pf. 20.395/2017/6. számú polgári ügyben hozott határozata

képest. A különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás a családi kapcsolat megőrzésén túl a gyermek figyelemmel kísérését és segítségét is magába foglalja. A szülőnek joga és kötelezettsége, akkor is, ha már nem él a gyermekkel, hogy sorsát folyamatosan figyelemmel kísérje és a gyermek nevelésében aktívan közreműködjön.

A szülői felügyeleti jog és a kapcsolattartási jog viszonya

A bírósági gyakorlatban a kapcsolattartás szabályozás legtöbb esetben a szülői felügyelet rendezésével egyidejűleg történik, erre figyelemmel a két jogintézmény egymáshoz való viszonyának tisztázása szükséges.

A Csjk. a szülői felügyeleti jog tartalmának meghatározása során a különélő szülő kapcsolattartáshoz való jogát nem sorolja fel, hanem külön szabályozza. Mindebből az a következtetés vonható le, hogy a kapcsolattartás nem tartozik a szülői felügyelet részjogosítványai közé, hanem attól független önálló szülői jogosultság. Ezt támasztja alá, hogy a szülői felügyeleti jog szünetelése mellett is gyakorolható a kapcsolattartás joga, sőt kivételesen indokolt esetben, ha az a gyermek érdekét szolgálja a szülő a szülői felügyeleti jog megszüntetése esetére is feljogosítható a kapcsolattartásra.

„A családjogi szabályok a szülő gyermek közötti kapcsolattartás jogát - mint gyermeki jogot - mind a szülői felügyelet szünetelése, mind megszüntetése esetén lehetővé teszi, gyakorlását illetően eltérő tartalommal”¹³ kivéve, ha a kapcsolattartás a gyermek fejlődésére károsan hat, vagy veszélyezteti a gyermek egészséges testi-lelki fejlődését. Főszabály szerint a szülői felügyeleti jog szünetelése esetén megilleti a szülőt a kapcsolattartás joga. Így a gyermek családba fogadása esetén a szülők szülői felügyeleti joga szünetel, azonban törvény erejénél fogva jogosultak a kapcsolattartásra. Kivételt képez, amikor a szülő a gyermek vagy a gyermekkel közös háztartásban élő hozzátartozó sérelmére elkövetett cselekmény miatt elrendelt távoltartó határozat hatálya alatt áll. Ekkor a szülői felügyeleti jog szünetel és kapcsolattartás sem illeti meg a szülőt. Ez a szabállyal összhangban mondja ki a hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény, hogy az ideiglenes megelőző távoltartás, valamint

¹³Sáriné Simkó Ágnes: *Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem*, Hvg Orac Lap- és Könyvkiadó Kft.. Budapest, 2015.135. oldal

a megelőző távoltartás átmenetileg korlátozza többek között a bántalmazó szülői felügyeleti jogát, valamint gyermekével való kapcsolattartási jogát.

A Csjk. a szülő kapcsolattartási jogát szélesíti azzal, hogy kivételes esetben a gyermek érdekében azt a szülőt is feljogosítja kapcsolattartásra, akit az általános szabályok alapján nem illette meg. „

A szülői felügyeleti jog megszűnése esetén a különélő szülőt alapesetben nem illete meg a kapcsolattartás joga. A szülői felügyeleti jogot megszüntető bíróság kivételesen indokolt esetben, a gyermek érdekében, kérelemre dönthet a szülő kapcsolattartásra való feljogosításáról.

A gyámhivatal is jogosult kérelemre a gyermek szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőjét a kapcsolattartásra feljogosítani, ha a gyermek érzelmi fejlődését a szülőtől való teljes elszakadása veszélyeztetné, vagy ha a gyermek sorsa örökbefogadás útján nem rendezhető. A gyámhatóság döntése meghozatala során vizsgálja, hogy a kapcsolattartás a gyermek fejlődését és családba való beilleszkedését nem veszélyezteti-e, és az a gyermek érdekében áll-e. Mindezen feltételekkel a gyámhatóság kérelemre kapcsolattartásra jogosíthatja fel azt a szülőt, aki hozzájárult a gyermeke másik szülő házastársa általi örökbefogadásához, továbbá akinek szülői felügyeleti joga a gyermek ismeretlen személy által történő örökbefogadásához adott hozzájárulásával vagy azért szűnt meg, mert a szülő a gyermeket - annak érdekében, hogy más nevelje fel, személyazonosságának feltárása nélkül - egészségügyi intézményben, arra kijelölt helyen hagyja, a gyermekért hat héten belül nem jelentkezik, és a gyermek örökbefogadására nem került sor.

A Gyvt. alapján a gyermeknek a szülő felügyeleti jog megszűnése esetén is joga van származása, vér szerinti családja megismeréséhez és - a vér szerinti család beleegyezése mellett - a kapcsolattartáshoz. „A szabályozás alapján az a következtetés vonható le, hogy a kapcsolattartás joga örökbefogadás esetén csak a gyermeket megillető jogosultság, a vér szerinti szülő kapcsolattartási jogát egyetlen jogszabály sem tartalmazza erre az esetre vonatkozóan. A szülői felügyeleti jogok megszűnésével egyidejűleg a kapcsolattartás joga is - ritka kivételtől eltekintve - megszűnik. Ez vonatkozik a gyermek örökbefogadásával a vér szerinti szülő kapcsolattartási jogára is. A szülői felügyeleti jog megszűnése ellenére a kapcsolattartás még a gyermek joga marad, azzal a megszorítással, hogy az minden esetben a gyermek érdekét szolgálja. A vér szerinti szülő érdekeit is védelembe részesíti a törvény azzal, hogy a kapcsolattartásra csak a vér szerinti

szülő beleegyezésével kerülhet sor.”¹⁴

Mindezek alapján, amikor a szülő szülői felügyeleti joga megszűnt vagy a bíróság megszüntette a gyámhatóságnak vagy a bíróságnak a kapcsolattartásra való feljogosításról arra irányuló kérelem esetén döntésében kifejezetten rendelkeznie kell.

A kapcsolattartási jogviszony jogosultjai, kötelezettjei és a gyermek

A Csjk. alapesetben a kapcsolattartási jogviszonyt hárompólusú jogviszonyként szabályozza, melynek résztvevői leggyakrabban a gyermek, a gyermeket gondozó szülő (kapcsolattartásra kötelezett) és a különélő szülő (kapcsolattartásra jogosult).

A kapcsolattartás alapvető jogosultja a gyermek. A gyermeknek joga, hogy különélő szülőjével személyes és közvetlen kapcsolatot tartson fenn. A gyermekértől különélő szülőnek hacsak a bíróság vagy a gyámhatóság eltérően nem rendelkezik jogosult, egyben köteles is gyermekével kapcsolatot tartani és vele rendszeresen érintkezni. A Csjk. a gyermeket nevelő szülőt vagy más személyt (kapcsolattartásra kötelezett) a zavartalan kapcsolattartás biztosítására kötelezi.

A különélő szülőn kívül a „tágabb család”¹⁵ (hozzátartozók és a gyermekkel tényleges családi kapcsolatban álló személyek meghatározott köre) is jogosult a gyermekkel kapcsolatot tartani. A Csjt. korábban kizárólag a különélő szülő kapcsolattartását rendezte, míg a szülőn kívül kapcsolattartásra jogosult személyek körét a Gyer. tartalmazta. A Csjk-ba a jogosulti kör teljes egészében beemelésre került. A gyermekkel kapcsolattartásra jogosult hozzátartozók a szülő mellett elsődlegesen a nagyszülő és vele egy sorban a testvér, másodlagosan a gyermek szülőjének testvére és szülőjének házastársa. Utóbbi csak abban az esetben jogosult a gyermekkel kapcsolatot tartani, ha a szülő és a nagyszülő nem él vagy a kapcsolattartásban tartósan akadályozva van, vagy a kapcsolattartási jogot önhibájából nem gyakorolja.

A hozzátartozók közül figyelmet érdemel a nagyszülő-unoka kapcsolattartása. „A szülő és a gyermek között

¹⁴Reiderné Bánki Erika: A (szülő-gyermek) kapcsolattartás néhány problematikus kérdése, Jogtudományi Közlöny, 2005/1. szám 29. oldal

¹⁵ <https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20180101/lr/chain5371>

fennálló érzelmi és erkölcsi kötelékhez hasonló kapcsolat áll fenn a nagyszülő és az unoka között.”¹⁶ A gyermekre ható nagyszülői szeretet rendkívül pozitív hatással van a gyermekre. A nagyszülők kapcsolattartási joga nem csak arra az esetre korlátozódik, ha gyermek szülei már nem élnek együtt, ugyanis előfordulhat, hogy egy korábbi családi konfliktus miatt a szülők tiltják a gyermeket a nagyszülőktől. Egyértelműen nem szolgálhatja a gyermek érdekét, ha a nagyszülővel való személyes kapcsolat lehetőségétől teljes mértékben elzárják. A Legfelsőbb Bíróság megerősítette, hogy a jogszabályok nem tartalmaznak olyan rendelkezést, amely a szülő jogán, a nagyszülő és a gyermek kapcsolattartásának szabályozását csak abban az esetben tenné lehetővé, amikor a gyermek szülei már nem élnek együtt. Kifejtette, hogy a nagyszülőt megilleti a kapcsolattartás joga, ezt azonban csak a gyermek érdekeivel összhangban gyakorolhatja. Egyezség hiányában a gyámhatóság is csak a gyermek érdekében dönthet a kapcsolattartásról, melynek során figyelemmel kell lenni annak céljára. A kapcsolattartás célja többek között az, hogy az annak jogával rendelkező szülő vagy nagyszülő tőle telhetően elősegítse a szülő és gyermek, valamint a testvérek közötti családi kapcsolat fenntartását. A gyermeknek a nagyszülővel való kapcsolattartása önálló joga, a szülővel való rossz viszony miatt nem, csak a gyermek érdekében korlátozható. A Legfelsőbb Bíróság kiemelte, hogy a nagyszülők kapcsolattartási joga egy jogosultság, de nem biztosít feltétlenül és a körülményekre tekintet nélkül biztosítandó jogot az unokájukkal való kapcsolattartásra, azonban éppen a gyermek érdekében az érintetteknek mindent el kell követni annak érdekében, hogy a gyermek a nagyszülői szeretet, gondoskodás, törődés részese lehessen. Abban az esetben viszont, ha a kapcsolattartás nem szolgálja a gyermek érdekét, a gyermek szorongásmentes személyiségfejlődését, állapotát, érzelmi, lelki fejlődését kedvezőtlenül befolyásolhatja, a kapcsolattartás iránti kérelem nem teljesíthető mindaddig, amíg ezek a hátrányos körülmények változás nem következik be.¹⁷

A gyermek örökbefogadásával a korábbi családi kapcsolatai javarészt megszűnnek. A Csjk. a gyermek örökbefogadása esetén mégis egy speciális szabályt tartalmaz. A közös gyermekké fogadás az örökbefogadás egy olyan sajátos esete, amikor a házasság, amelyből az örökbefogadott gyermek származik, a gyermek szülőjének halála folytán megszűnik, és a házastárs a másik házastárs korábbi házasságából származó gyermekét fogadja örökbe. A Csjk. a gyermek ilyen esetben történő örökbefogadása mellett továbbra is biztosítja az elhalálozott szülő oldaláról kapcsolattartásra jogosult hozzátartozók gyermekkel való

¹⁶Sáriné Simkó Ágnes: Gyermeki jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem, HVG Orac Lap- és Könyvkiadó Kft. 2015. 140. oldal

¹⁷EBH 2007. 1735.

kapcsolattartási jogát.

A gyermek érdekét a hozzátartozóival való családi kapcsolat fenntartása szolgálja. A hozzátartozók szempontjából a különélő szülő kivételével a kapcsolattartás csak jogosultságot jelent, lehetőséget a gyermekkel való személyes viszony kialakítására, fenntartására. A kapcsolattartásra jogosult szülő, ezzel szemben egyszerre jogosult és köteles a gyermek nevelését, fejlődését folyamatosan figyelemmel kísérni és tőle telhetően segíteni. A különélő szülő továbbra is felelősséggel tartozik a gyermekoráért.

A Csjk. messzemenően a gyermek érdekére figyelemmel a kapcsolattartásra jogosultak körét a gyermekkel korábban tényleges családi kapcsolatban álló személyekre is kiterjesztette. A kapcsolattartásra kérelmére a volt mostohaszülő, nevelőszülő (gyermekvédelmi nevelőszülő kivételével), gyám és az is feljogosítható, akinek a gyermekre vonatkozó apasági vélelmét a bíróság utóbb megdöntötte, de minden esetben csak akkor, ha a gyermeket hosszabb időszakon keresztül a kapcsolattartásra jogosult háztartásában nevelte. A jogalkotó a kapcsolattartás feltételeként szabja, hogy a gyermek olyan személyes kapcsolatban álljon a jogosulttal, amely megalapozza a gyermek érdekében történő kapcsolattartás szabályozását. Ahhoz, hogy a személyes kapcsolat kialakulhasson viszont előírja, hogy a kapcsolattartásra jogosult a gyermekről hosszabb időszakon keresztül háztartásában gondoskodjon.

A kapcsolattartásra jogosult tényleges családi kapcsolatban állók önálló igényérvényesítési lehetőséggel rendelkeznek. Kérelmükkel a gyámhatósághoz fordulhatnak.

A különélő szülők egy speciális csoportját képezik a büntetés-végrehajtási intézetben lévő szülők. A gyermek családi kapcsolatainak megőrzése érdekében a szülő-gyermek közötti kapcsolattartást a gyámhatóság indokolt esetben előmozdítja, ha a szülő szabadságvesztés büntetését tölti vagy előzetes letartóztatásban van, azzal a feltétellel, hogy ez a gyermeket nem veszélyeztetheti. Ennek érdekében a gyámhivatal a szülő kérelmére, illetve a büntetés-végrehajtási intézet megkeresésére a gyermekkel kapcsolatos információkat adhat. A kapcsolattartás ezen formája kutatásom alapján nehezen működik a gyakorlatban. A kapcsolattartás engedélyezéséhez kapcsolattartó lap kiállítása és a kapcsolattartás több lépcsős megszervezése szükséges. Abban az esetben, ha a fogvatartott a kapcsolattartás érdekében kéri az átszállítását az adott büntetés-végrehajtási intézetből a gyermek lakóhelye szerinti városba, annak költségét külön rabkeresményéből kellene finanszíroznia. Ekkor a kapcsolattartásra a területi

gyermekvédelmi szakszolgálatnál kerül sor. Ha a gyermeket szállítják a fogvatartott szülőhöz külön olyan helyiséget kell biztosítani a büntetés-végrehajtási intézetnek, amely a gyermek szempontjából elfogadható. A gyermeket nevelő szülő általában a kapcsolattartás ebben a formában történő megvalósítása ellen tiltakozik és nem viszi oda a gyermeket.

Összességében elmondható, hogy a gyermekkel történő kapcsolattartásra jogosultak köre egyre szélesebb. A szülőn kívül más jogosultak kapcsolattartásának szabályozásakor a gyermek érdekei mellett figyelembe kell venni, hogy a kapcsolattartás elsődlegesen a különélő szülő jogosultsága, a többi kapcsolattartásra jogosultat erre tekintettel csak egy korlátozottabb, szűkebb tartamú kapcsolattartás illethet meg.

Az átmeneti gondozásban részesülő, az ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban elhelyezett, valamint a nevelésbe vett gyermekkel való kapcsolattartás

A Gyer. a gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermekek speciális körülményeikre figyelemmel a kapcsolattartásra külön szabályokat határoz meg. A kapcsolattartás szabályozása során ezeknél a gyermekeknél figyelemmel kell lenni a gyermek családi kapcsolatainak ápolásához való jogára, a gyermek véleményére, mindenekfelett álló érdekére, és ezeken felül még a gyermekjóléti alapellátás, gyermekvédelmi szakellátás igénybevételének okára, a kapcsolattartásra jogosult magatartására, körülményeire.

A gyámhivatal kérelemre dönt az átmeneti gondozásban lévő gyermek kapcsolattartásáról, amennyiben az átmeneti gondozott gyermek és kapcsolattartásra jogosult hozzátartozója külön élnek, feltéve, hogy a döntés meghozatalára nem a bíróság rendelkezik hatáskörrel.

Az ideiglenes hatállyal nevelőszülőnél vagy gyermekotthonban elhelyezett gyermek esetében a gyámhivatal hivatalból köteles dönteni a gyermek szüleivel való kapcsolattartásáról.

Nevelésbe vett gyermek esetén a kapcsolattartásra való feljogosítás a gyámhatóság kompetenciája. Nevelésbe vett gyermek esetén, ha a szülő kapcsolattartási jogával nem él súlyos jogkövetkezéssel jár, melyre a szülőt a gyermek nevelésbe vételét elrendelő határozatban külön figyelmeztetni kell. Ugyanis a gyámhatóság a nevelésbe vett gyermeket legfeljebb két évre örökbefogadhatónak nyilvánítja, ha a szülő

szülői felügyeleti joga nem szűnt meg és a szülő önhibájából a gyermekével nem tart rendszeres kapcsolatot vagy fél éven át semmilyen formában nem tart kapcsolatot. A nevelésbe vett gyermeknél szintén általános érvényű a gyermek kapcsolattartási joga, azzal a megszorítással, hogy ha a gyermek személyes kapcsolatai ápolásához fűződő jogának gyakorlása a gyermek személyiségfejlődését hátrányosan befolyásolja, a szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult közeli hozzátartozó kapcsolattartási joga korlátozható, megvonható vagy szüneteltethető. "Ilyen a gyermek személyiségét hátrányosan befolyásoló tényező a szülő italozó, erkölcstelen, bűnöző életmódja, vagy a gyermek fizikai - lelki bántalmazása, elhanyagolása."¹⁸ A gyámhivatal hivatalból köteles rendezni a nevelésbe vétel elrendelésével, illetve felülvizsgálatával egyidejűleg a gyermek és lehetőség szerint a szülő véleményét figyelembe véve a gyermek szüleivel továbbá a nagyszüleivel, testvéreivel való kapcsolattartását. A hivatalból történő döntéshozatal indoka mindkét esetben, hogy a gyermek családba történő visszakerülésének feltétele a rendszeres kapcsolattartás. A gyámhivatal köteles határozatában a szülő figyelmét erre felhívni.

A gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek gyermekvédelmi gyámja, különösen ha azt a gyermek maga is kéri, a gyermek érdekében és személyes kapcsolatainak megőrzése végett más személyekkel történő kapcsolattartását is biztosíthatja. A gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek szülője nemcsak jogosult de köteles is a jogszabály alapján a gyermeke gondozását ellátó személyekkel, intézményekkel együttműködni és gyermekével kapcsolatot tartani. A nevelésbe vett gyermekkel való kapcsolattartás módjára kihatással van, hogy a gyermek gyermekotthonban vagy nevelőszülőnél kerül elhelyezésre, ugyanis a gyermekotthon házirendje vagy a nevelőszülő életritmusa eltérő szabályozást kíván.

A kapcsolattartási jog tartalma - a kapcsolattartás formái

A kapcsolattartás jogi tartalmára vonatkozó szabályok korábban a személyes kapcsolattartás két formáját a rendszeres és a rendkívüli kapcsolattartást különböztették meg. A rendszeres kapcsolattartás a gyermekkel hétvégeként történő személyes találkozást, a rendkívüli a tanítási szünetekben való huzamosabb együttlét lehetőségét jelentette. A Gyer. 1997-ben történő hatályba lépésével a korábbi szóhasználattal szakított. A rendszeres kapcsolattartást a folyamatos, a rendkívüli kapcsolattartást az időszakos váltotta fel. „Filó Erika szerint a rendszeres kapcsolattartás elnevezés szerencsésebb, mivel a folyamatos szóhasználat nem visszatérő találkozásokat takar.”¹⁹ Véleményem szerint is a korábbi fogalomhasználat jobban tükrözte a

¹⁸Rédeiné Bánki Erika A (szülő-gyermek) kapcsolattartás néhány problematikus kérdése, Jogtudományi Közlöny, 2005/1. szám 25-37. oldal

¹⁹Sáriné Simkó Ágnes uo. 149. oldal

jogintézmény mibenlétét, mivel a folyamatos kapcsolattartás inkább a gyermeket saját háztartásában nevelő szülő kapcsolattartásának feleltethető meg, hiszen a folyamatosság alatt megszakítás nélküliséget értünk.

A Csjk. és a Gyer. egyaránt a kapcsolattartás jogi tartalmának kereteit határozza meg. A keretjellegű szabályozás a kapcsolattartás rugalmasabb rendezését biztosítja. Lehetővé teszi, hogy a felek az egyedi életviszonyukra szabottan rendezhessék a kapcsolattartást, míg a gyámhatóság illetőleg a bíróság az eset összes körülményének mérlegelése alapján dönthessen.

A Kúria eseti döntésében kimondta, hogy a Ptk. a kapcsolattartás jogi tartalmát, gyakorlásának módját keretjelleggel határozza meg. A kereset a kapcsolattartás iránti igény, annak konkrét tartalmát - függetlenül attól, hogy a fél maga is tehet indítványt a részletekre vonatkozóan - a perben mindig a bíróság határozza meg, a gyermek érdekeinek szem előtt tartásával.²⁰

A kapcsolattartás alapvető formája, a közvetlen és személyes találkozás, többféle formában valósulhat meg. A Csjk. általános megfogalmazásával szemben, a Gyer. felsorolásszerűen, nevesítve határozza meg a kapcsolattartás formáit. Ezek a folyamatos, az időszakos és a felügyelt kapcsolattartás. A Csjk. annak ellenére, hogy a kapcsolattartás jogi tartalmánál a kapcsolattartás formáit nem deklarálja, a kapcsolattartást szabályozó határozat kötelező tartalmi elemeként előírja, többek között a kapcsolattartás folyamatos, időszakos vagy adott esetben felügyelt voltáról való rendelkezést. A Csjk. ezzel a kapcsolattartás Gyer.-ben meghatározott formát átveszi és alkalmazza.

A Csjk és a Gyer. a kapcsolattartás jogi tartalmát majdnem azonosan határozzák meg, azzal az eltéréssel, hogy a Gyer a személyes kapcsolattartás nélküli kapcsolattartási forma konkrét módjait is nevesíti. Az ítélkezési gyakorlat meghatározása szerint a kapcsolattartás két formája a folyamatos és az időszakos kapcsolattartás. A kapcsolattartás e két formájának tartalmát jogszabály nem határozza meg, azonban az általános ítélkezési és gyámhatósági gyakorlat a folyamatos kapcsolattartás körében a heti pihenőnapoknak, az időszakos kapcsolattartás keretében pedig a kétnapos ünnepeknek, valamint az iskolai szüneteknek a megközelítőleg azonos arányú felosztását biztosítja a szülők között.²¹

²⁰ BH 2017. 296.

²¹BH. 2004. 184.

Folyamatos kapcsolattartás

A folyamatos kapcsolattartás a gyermekkel való rendszeres, időszakonként ismétlődő kapcsolattartásnak felel meg, mely egyrészt a gyermekkel a gyermek szokásos tartózkodási helyén történő személyes találkozást, a gyermek meglátogatását jelenti. A gyakorlat ezt a megoldást többnyire az életkorra tekintettel a három éves kor alatti gyermekeknél alkalmazza. Ezzel ellentétes tartalmú döntés is született, amely szerint indokolt, hogy a gyermekeit őszintén és áldozatkészen szerető, ellátásukban a születésük óta részt vevő felperes az általában szokásosnál fiatalabb korban (2 éves) lévő gyermekeket is a kapcsolattartás alkalmával elvigye, mert ez a gyermekek érdekeivel is összhangban áll.²²

Másrészt a folyamatos kapcsolattartás a gyermeknek a lakóhelyéről vagy tartózkodási helyéről rendszeres, meghatározott időtartamra történő elvitelét jelenti a visszavitel kötelezettségével. A leggyakrabban a gyermek elvitelére kiterjedő kapcsolattartási forma kerül alkalmazásra. A gyermek meglátogatásánál az elvitelre is kiterjedő kapcsolattartás a szülő-gyermek közötti kapcsolattartás kötetlenebb, szabadabb formája, hiszen a gyermeket nevelő szülő felügyelete nélkül tud a különélő szülő a gyermekkel szorosabb, személyesebb kapcsolatot fenntartani. Erre figyelemmel a gyermek érdekét veszélyeztető körülmény vagy felróható magatartás hiányában a kapcsolattartásra jogosulttól az elvitel joga nem vonható meg. Ha a gyermek a felek életközösségének a végleges megszűnése után született, önmagában a gyermek elvitelének a jogára is kiterjedő kapcsolattartás korlátozását nem alapozza meg.²³

Hétköznapi értelemben ilyenkor beszélünk hetente, kéthetente megvalósuló kapcsolattartásról. A szokásos mértékű folyamatos kapcsolattartás a kialakult gyakorlat értelmében a kéthetente hétvégén ismétlődő egy vagy két napos együttlét. A bírói gyakorlatban megfigyelhető egy olyan irányú elmozdulás, amely a gyermek érdekeire figyelemmel egyre gyakrabban enged hétközi kapcsolattartást is a különélő szülőnek. A különélő szülőnek ezzel lehetősége nyílik a gyermek hétköznapi életében továbbra is aktívan részt venni, ami a gyermek kiegyensúlyozottabb életviteléhez is hozzájárul. Mindezek alapján kiemelhető, hogy a gyermek és a szülő között a kapcsolattartás szempontjából a legmeghatározóbb szerepe a folyamatosságnak van.

²²BH. 2002. 273.

²³BH. 2002. 145.

Személyes találkozást nélkülöző kapcsolattartás

A CsJK. kimondja, hogy a különélő szülő részére biztosított kapcsolattartás kiterjed a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartására, azzal, hogy kapcsolattartás ezen formájának mibenlétét nem határozza meg. A Gyer. alapján a személy találkozás nélküli kapcsolattartás lehetséges módjai: a levelezés, a telefonkapcsolat, illetve az informatikai eszköz útján való kapcsolat -, az ajándékozás és a csomagküldés. A kommunikációs technika fejlődésének köszönhetően a kapcsolattartás személyes találkozást nélkülöző folyamatos fenntartására egyre több lehetőség nyílik. Hangsúlyozandó, hogy a facebook és a skype világában egyre könnyebb kapcsolatot teremteni, azonban körültekintően kell eljárni, ezen eszközök által biztosított kapcsolattartás esetén. A kapcsolattartást célszerű meghatározott időkeretben biztosítani, annak érdekében, hogy a gondozó szülő életében se jelentsen megterhelést, ne élje meg zaklatásként.

A bírói gyakorlat a technika fejlődésétől nem zárkózik el, azonban tapasztalati tény, hogy ezen kapcsolattartási forma nehezen kikényszeríthető, végrehajtása meglehetősen nehézkes. A bíróság ítéletében az Amerikában élő szülő részére 4 éves gyermekével skype útján történő kapcsolattartást engedélyezett magyar idő szerint minden vasárnap 18 óra és 19 óra között ésszerű időtartamban. A különélő szülő később végrehajtási eljárás keretében kérte, hogy kötelezzék a gyermeket nevelő szülőt a kapcsolattartási szabályok betartására, mivel a gyermekkel alkalmanként csak 10 percet tud beszélni. A végrehajtás eredménytelenül zárult, mivel nem várható el egy ilyen életkorú gyermektől, hogy skype-on történő kapcsolattartás során adott esetben 1 órán keresztül mindvégig a számítógép előtt üljön és ne mozduljon el. A bíróság egy másik ítéletének indokolásában a gyermek érdekében célszerűnek tartotta, hogy a felek figyelmébe ajánlja a Mexikóban élő szülővel az internet eszközei útján könnyen elérhető videoalkalmazások segítségével történő heti pár alkalmas kapcsolattartást. Egyúttal felhívta arra a különélő szülő figyelmét, hogy az időeltolódás miatti eltérő életritmust köteles figyelembe venni és a gyermeket a magyarországi időzónának megfelelő, napirendjébe illő időpontban keresni, a másik szülő kötelessége pedig ezt elősegíteni. Továbbá a bíróság kiemelte, hogy ilyen tartalmú kapcsolattartást ítéletében előírni nem tud, mivel az végrehajthatatlan.

Időszakos kapcsolattartás

Az időszakos kapcsolattartás a gyermekkel a tanítási szünetek és a többnapos ünnepek időszakában való huzamos együttlétet jelenti, a külföldre vitel lehetőségével vagy annak a gyermek érdekében való

kizárásával. Az időszakos kapcsolattartási forma keretében az ún. kétnapos, tehát a karácsonyi, húsvéti és pünkösti ünnepek kivétel nélkül a keresztény hagyományokhoz kapcsolódnak. A kapcsolattartás jogszabályi célja azonban a kétnapos ünnepek esetében nem elsősorban a közös vallás-gyakorlás lehetőségének, hanem kizárólag a gyermek és a szülő közötti családi kapcsolat fenntartásának a biztosítása, valamint az iskolai és munkaszüneti napoknak a szülők közötti megközelítőleg azonos arányú felosztása. Erre tekintettel a keresztény vallási hagyományokat követő munkaszüneti napokon történő időszakos kapcsolattartás lehetősége a gyermeket és a szülőt arra való tekintet nélkül illeti meg, hogy a vallását külsőségekben is megnyilvánuló módon gyakorolja-e vagy sem.²⁴Ez nem zárja ki annak a lehetőségét, hogy a felek a kapcsolattartást a saját vallási ünnepeik szerint kérjék szabályozni. A bírósági eljárás során a szülők a kapcsolattartás kérdésében nem tudtak megállapodni, de a kapcsolattartás szabályozását mindkét fél azonos vallására figyelemmel a héber ünnepekre tekintettel kérte. A bíróság felhívására a szülők részletesen kimunkálták évekre - figyelemmel a mozgó ünnepekre is - előre a héber ünnepeket. A bíróság ítéletében a többnapos ünnepekre eső kapcsolattartást kizárólag a héber ünnepek alapján határozta meg.

A Gyer. a folyamatos kapcsolattartás lehetőségét a gyermeket nevelő szülőt megillető időszakos kapcsolattartás idejére kizárja és annak mértékét is meghatározza. A bírósági ítéletekben ez a rendelkezés következetesen szerepel, hiszen ha ez nem kerülne kimondásra a gyermeket nevelő szülőt zárnánk el attól, hogy a gyermekkel hosszabb egybefüggő időt tölthessen együtt. A Gyer. alapján ennek a mértéke a kapcsolattartásra jogosultat a kapcsolattartást rendező egyezség, illetve a kapcsolattartás engedélyezése tárgyában hozott határozat szerint megillető időszakos kapcsolattartás időtartamát, vagy ha a kapcsolattartást rendező egyezség, illetve a kapcsolattartás engedélyezése tárgyában hozott határozat nem rendelkezik a kapcsolattartásra jogosultat megillető időszakos kapcsolattartás időtartamáról, a két hetet nem haladhatja meg. Általában a feleket a többnapos ünnepek esetén fele-fele arányban, a nyári szünetekben egy hónapos időszakos kapcsolattartás illeti meg vagy egybefüggően vagy két heti bontásban. Ez a szabályozási mód az arányos időmegosztást hivatott elősegíteni, azzal, hogy, ha az "időszakos kapcsolattartás aránya nem fele-fele arányba kerül megosztásra, akkor a kapcsolattartásra jogosult a szünet rá eső részében is jogosult legyen folyamatos kapcsolattartásra."²⁵ A gyakorlatban az tapasztalható, hogy a nyári hosszú vakáció alatt kényszer is a szülők számára a gyermek felügyeletének arányos elosztása, mivel mindkét szülőt a munkaviszony és a rendelkezésre álló nyári szabadság korlátozott időtartama behatárolja.

²⁴BH. 2004. 184.

²⁵Somfai Balázs: A kapcsolattartás mint a gyermek emberi joga, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009. 94. oldal

Ennek a felismerése a szülőket kölcsönös együttműködésre ösztönzi. A folyamatos kapcsolattartásban akadályozott szülőnél hosszabb tartalmú időszakos kapcsolattartás is biztosítható.

Felügyelt kapcsolattartás

A jogalkalmazói gyakorlatban a folyamatos és az időszakos kapcsolattartás rendszerint egymás mellett élő jogi fogalmak, addig a felügyelt kapcsolattartás egy speciális kapcsolattartási formaként került szabályozásra.

Előfordulnak olyan esetek, amikor a gyermek-szülő kapcsolatban zavarok lépnek fel. A gyermek egészséges lelki, szellemi fejlődése érdekében nélkülözhetetlen, hogy a különélő szülő és gyermeke közötti kapcsolat normalizálódjon, a gyermek érdekét, személyiségfejlődését hosszabb távon ez mozdíthatja elő. A kapcsolattartás működési zavara esetén célszerű azt fokozatosan, lépésről lépésre felépíteni. Kezdetben megvalósulhat szakember segítségével csökkentett időtartamban annak érdekében, hogy újból kiépülhessen a szülő-gyermek kapcsolat. Az ellenőrzött (felügyelt) kapcsolattartásnak elsődlegesen nem a különélő szülő jogainak korlátozása a célja, hanem a gyermek szülővel szembeni ellenállásának oldása, kapcsolatuk javítása a későbbi, szélesebb körű kapcsolattartás előkészítése érdekében.²⁶ A felügyelt kapcsolattartásnak a végső célja, hogy fokozatosság elvét betartva a feleket arra motiválja, hogy az intézményi ellenőrzött környezetet és körülményeket a természetes lakókörnyezet váltsa fel. A felügyelt kapcsolattartás elrendelésével a bíróság és a gyámhatóság arra törekszik, hogy a gyermek számára biztonságos körülmények között segítse elő a kapcsolattartásra jogosulttal a családi kapcsolat felépítését vagy helyreállítását. A bíróságnak döntése során körültekintően kell eljárnia a felügyelt kapcsolattartás elrendelésekor. Célszerű, hogy a bíróság a fokozatosságra figyelemmel határozatában a felügyelt kapcsolattartást meghatározott időtartamban és ne véghatáridő nélkül szabályozza, hiszen ez a kapcsolattartási jog indokolatlan korlátozását jelentené. A kapcsolattartásra jogosultnak közre kell működnie és a felügyelt kapcsolattartásokon részt kell vennie annak érdekében, hogy a fokozatosságnak megfelelően a kapcsolattartás egy következő szintjére léphessenek. A kapcsolattartás jogosultjának mulasztása nem eredményezheti az adott lépcsőfok megkerülését.

A kapcsolattartási ügyelet a jogszabály értelmében egy nyugodt, semleges hely a gyermek számára, ahol a külön élő szülővel vagy más kapcsolattartásra jogosulttal barátságos, otthonos környezetben kerülhet sor a

²⁶BH.2010. 299.

kapcsolattartásra. A kapcsolatügyleti szolgáltatás nyújtó kapcsolattartási ügyelet keretei között valósul meg az ellenőrzött (felügyelt) és segített (támogatott) kapcsolattartás. A kapcsolatügyletek olyan esetekkel foglalkoznak, ahol a szülő-gyermek kapcsolat megszakadt, sérült vagy soha nem jött létre. Jó lehetőséget nyújt továbbá a nevelőszülőhöz vagy intézetbe került gyermek kapcsolattartásához is. A kapcsolatügyletek célja a gyermek és a különélő szülő közötti kapcsolat kiépítése és javítása. A kapcsolatügyletek egységes elvek és komplex módszertan szerint működnek. A mediáció eszközként funkcionál a gyermek és látogató szülő közti találkozások előkészítésére.

A kapcsolatügyletek javarészt gyermekjóléti szolgálat keretei között működnek. Ezen kívül egykét nevelési tanácsadó és civil szervezet működtet kapcsolatügyletet. A gyermekjóléti központoknak kötelező, a gyermekjóléti szolgálatoknak választható egyik preventív jellegű szolgáltatása a kapcsolattartási ügyelet. A kapcsolatügylet igénybe vevői nagyrészt a bíróság illetőleg a gyámhivatal által oda irányított családok, de lehetőség van önkéntes igénybevételre is. A kapcsolatügyletek együttműködnek a bíróságokkal és gyámhatóságokkal, munkájukat a kapcsolattartások során készített írásbeli összefoglalókkal segítik. Az összefoglalókban feljegyzés készül a felügyelt kapcsolattartás során tapasztaltakról, melyek a bíróság, gyámhatóságok számára fontos információt hordoz a későbbi döntés meghozatalához. A szülő-gyermek találkozásra csak a szülők előzetes, mediátor segítségével megkötött megállapodását követően kerülhet sor. A mediációs tárgyalások és a szülő-gyermek találkozók is a kapcsolatügyleten zajlanak.

Kért formát különböztethetünk meg. Az ellenőrzött (felügyelt) kapcsolattartás, szakember felügyelete mellett teszi lehetővé a kapcsolattartást. Ez a kapcsolattartás szigorított formája. Csak igen komoly okok esetén lehet ilyen módon korlátozni a szülő-gyermek kapcsolattartást. (Pl. felmerült a gyermek bántalmazása, abúzus). A bíróság vagy a gyámhatóság a felügyelt kapcsolattartás esetén meghatározza a kapcsolattartás helyszínét, gyakoriságát és azt, hogy a kapcsolattartás helyszínén történő találkozásra a kapcsolattartást felügyelő szakember jelenlétében és tanácsadása mellett vagy anélkül kerüljön sor. A bíróság vagy a gyámhatóság nem felügyelt kapcsolattartás esetén is előírhatja, hogy a gyermek kapcsolattartásra történő átadása és átvétele a felügyelt kapcsolattartás helyszínén történjen, ha a gyermek biztonsága ezt szükségessé teszi.

A segített (támogatott) kapcsolattartás során különböző szinteken keresztül egy fejlődési folyamat figyelhető meg, melynek legvégén szerencsés esetben kialakul az önálló elvitelre is kiterjedő

kapcsolattartás.²⁷A találkozások megszervezésénél kapcsolatügyi mediátorok kidolgozott kapcsolattartási szintek alapján határozzák meg az adott gyerek-szülő kapcsolat számára legkedvezőbb kapcsolattartási formát. A kapcsolat fejlődésével újabb mediációs üléseken egyeznek meg a szülők a továbblépésről.

A kapcsolatügylet mindkét esetben előzetesen levélben tájékoztatja a feleket az alkalmazott módszerről és házirendről, továbbá küldenek egy egyezség tervezetet, amelyet ha azzal egyetértenek az első megbeszélés alkalmával alá kell írniuk. A kapcsolatügylet házirendje a szolgáltatást igénybe vevőkre kötelező szabályokat állapít meg, akik írásbeli nyilatkozattal vállalják annak betartását.

Először egy egyéni előkészítő beszélgetésre kerül sor, majd az egyezség aláírása után kerül sor a mediációs tárgyalásra, ahol a felek a kapcsolattartást szabályozó megállapodás megköthetik. A szülők közötti írásbeli megállapodásban foglaltaknak megfelelő időpontokban, időtartamban, helyszínen és módon jöhetnek létre ezután a találkozások.

Kapcsolattartás során a gyermek külföldre vitele

A határokon átnyúló családjogi kapcsolatok száma a bíróság előtt folyamatban lévő ügyekre is figyelemmel rohamosan növekszik. Neuralgikus pontot jelent, hogy a párkapcsolatok megszűnését követően a szülők más-más országban élnek, azonban a különélő szülő szeretné a gyermeket külföldre vinni. A gyermeket nevelő szülők ez ellen gyakran tiltakoznak.

A kapcsolattartás joga biztosítja a gyermek meghatározott időtartamú külföldre vitelét. A gyermek külföldre vitele két szempontból közelíthető meg. A gyermek vakációzás céljából történő külföldre vitelét, el kell határolni attól az esettől, mikor a gyermek szülei különböző országok területén élnek. A Csjk. mindkét esetben biztosítja a különélő szülőnek a gyermek meghatározott időtartamú külföldre vitelét, azzal a megszorítással, hogy a bíróság vagy a gyámhatóság a gyermek érdekében ettől eltérően rendelkezhet. A gyermek külföldre vitelére a szülőnek általában időszakos kapcsolattartás ideje alatt van lehetősége. Hangsúlyozandó, hogy a gyermek külföldre vitele csak a gyermek érdekének védelmében korlátozható. A Gyvt. alapján a gyermek joga, hogy mindkét szülőjével kapcsolatot tarthasson abban az esetben is, ha a

²⁷<http://www.makamosz.hu/>

szülők különböző államokban élnek. A Gyer. hasonló tartalmú rendelkezései szerit a gyermek érdekét veszélyeztető körülmény vagy felróható magatartás hiányában a kapcsolattartásra jogosulttól az elvitel, és - különösen, ha a kapcsolattartásra jogosult szülő szokásos tartózkodási helye külföldön van - a meghatározott időtartamú külföldre vitel jogát is magában foglaló kapcsolattartás nem vonható meg. Az ítélkezési gyakorlat rendkívül indokolt esetben zárja ki a gyermek külföldre vitelének lehetőségét. A gyermeket nevelő szülők általában attól való félelmükben kérik a kizárást, hogy a különélő szülő a gyermeket nem fogja visszahozni külföldről. A bírói gyakorlat ennek lehetőségét azzal zárja ki, hogy a gyermek külföldre vitelét olyan állam területére engedélyezi, amellyel szemben a gyermek jogellenes elvitelére vonatkozó nemzetközi Egyezmény van érvényben.

A bírói gyakorlat alapján a gyermeknek törvényes joga, hogy a tőle külön élő szülőjével is megfelelő szoros kapcsolatot tarthasson fenn, a földrajzi távolság önmagában kizáró okot nem jelenthet. A különélő szülő alappal tarthat igényt arra, hogy a gyermeke megismerkedjen környezetével, anyanyelvi közegével, és a gyermeknek is lehetőséget kell adni arra, hogy a szülei eltérő kultúrájából származó adottságokkal és körülményekkel megismerkedhessenek.

A Legfelsőbb Bíróság számos eseti döntésében foglalkozott a gyermek külföldre vitelének kérdésével, amelyekben következetesen arra a megállapításra jutott, hogy a gyermek nemzetközi egyezményekben deklarált alkotmányos joga, hogy különélő szülőjével kapcsolatot tarthasson akkor is, ha más országban él²⁸

A Legfelsőbb Bíróság eseti döntésében kitért a szülő és a gyermek közötti nyelvi különbségekre, mint a kapcsolattartást befolyásoló körülményre is. Megállapította, hogy az eljáró bíróságok megalapozatlanul jutottak arra a következtetésre, hogy a gyermek angol nyelvtudásának hiánya olyan kivételes, különös körülménynek tekintendő, amely kizárja, hogy a szülő néhány hétre a külföldön lévő lakóhelyére vigye a gyermeket. A gyermek érdekét távlatilag, a jövőre nézve is értékelni kell, a gyermek érdeke nem szűkíthető le egy adott, rövidebb időszakra, melyben a gyermeknek esetleg átmeneti nehézségeket kell leküzdenie. Ugyanis a kommunikáció hiánya a gyermek felnövekvésével arányosan egyre lazább és felszínesebb kapcsolatot eredményez és éppen ez teszi szükségessé, hogy a különélő szülő és a gyermek közti szorosabb, a szülői környezet megismerését is lehetővé tevő kapcsolattartás mielőbb megkezdődjék, ennek halogatása ugyanis a kapcsolat elszegényedéséhez, kiüresedéséhez vezethet, melynek következtében a gyermek már

²⁸BH. 2001. 230., EBH 2001. 418.

nyilvánvalóan nem fogja igényelni a kapcsolattartást.²⁹

A gyermek érdekeire hivatkozva a gyakorlatban e fentiektől eltérő tartalmú döntés is született. A Legfelsőbb Bíróság döntésében kiemelte, hogy a hároméves gyermeknek a szülővel való külföldre utazáshoz fűződő érdeke nyilvánvalóan nem megelőzi, hanem csupán követi a szorongásmentes, nyugodt családi légkör biztosításához fűződő érdekét. A gyermeki külföldre vitelének a biztosítása nem a hároméves gyermek valós, hanem a különélő szülő vélt érdekeit szolgálná, a szülő érdekeinek a gyermek érdekeivel szemben történő érvényére azonban nincs mód.³⁰

A kapcsolattartásra jogosult és a gyermek közötti kapcsolattartás szabályozása - egyezség vagy döntés

Az egymástól különélő szülők többféle megoldási mód közül választhatnak a gyermek és a különélő szülő kapcsolattartásának rendezését illetően. A szülők, amennyiben együtt tudnak működni és kompromisszum képesek a kapcsolattartás kérdésében anélkül is megállapodhatnak, hogy bármilyen hatósághoz fordulnának. Megállapodás hiányában a szülők a vitás kérdések rendezése érdekében a bírósághoz vagy a gyámhatósághoz fordulhatnak.

Hatáskör

A kapcsolattartás anyagi jogi szabályai mellett néhány eljárási szabály is a Ptk.-ban került elhelyezésre. A bíróság és a gyámhatóság a kapcsolattartás szabályozása során osztott hatáskörben járnak el. Főszabály szerint a kapcsolattartási ügyekben a gyámhatóság rendelkezik hatáskörrel. Ha a felek között házassági bontó vagy szülői felügyelet rendezése iránti per van folyamatban a kapcsolattartásról a bíróság jogosult dönteni. A hatáskör megosztásának célszerűségi okai vannak. Méltánytalan és indokolatlan lenne a felektől elvárni, hogy a sok esetben elhúzódó peres eljárást követően még külön a gyámhatósághoz forduljanak a kapcsolattartás szabályozása érdekében, amikor a bíróság a bizonyítási eljárás lefolytatásának eredményeként már a szükséges adatok birtokában van. A kapcsolattartás rendezésének elhúzódása a gyermek érdekét sem szolgálja.

²⁹EBH. 2007. 1610

³⁰BH. 2004. 184.

A bíróság jogosult eljárni a kapcsolattartás szabályozása során az alábbi esetekben:

- a házassági bontó vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben
- a kapcsolattartás megváltoztatása iránt indított perben:
- ha a kapcsolattartás kérdésében korábban a bíróság döntött és a határozat jogerőre emelkedésétől számított két év még nem telt el
- ha az egyező akaratnyilvánítással történő házasság felbontása során a felek egyezséget kötöttek és a szülők a kapcsolattartást illetően az egyezség módosítását kérik. A felek a kapcsolattartás módosítását az egyezséget jóváhagyó végzés jogerőre emelkedésétől számított 2 éven belül kérhetik
- a szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása iránt indított perben
- a szülői felügyeletet megszüntetése iránti perben a bíróság jogosult kivételesen indokolt esetben, a gyermek érdekében kérelemre a szülői felügyeleti jogától megfosztott szülőt a kapcsolattartásra feljogosítani
- a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránt indított per esetén.

A szülők és más kapcsolattartásra jogosultak a kapcsolattartás rendezése érdekében a gyámhatósághoz fordulhatnak:

- ha a házasság felbontása vagy a szülői felügyeleti jog rendezése iránti peres eljárásban hozott határozat jogerőre emelkedése óta két év eltelt
- házassági bontóper vagy szülői felügyeleti jog rendezése iránti per hiányában
- ha a kapcsolattartás kérdésében kérelem hiányában a bíróság nem rendelkezett,
- a vér szerinti szülő és a családba fogadott gyermek kapcsolattartásának rendezése esetén
- a szülő és a gyám közötti kapcsolattartási vita esetén azzal, hogy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti peres eljárásban meghozott határozat jogerőre emelkedésétől számított két évben a bíróság jogosult rendelkezni
- a szülőn kívüli más kapcsolattartásra jogosult és a gyermek kapcsolattartásának rendezése érdekében
- gyámhatósága hivatalból köteles szabályozni gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermek és szülője kapcsolattartását a gyermekotthon rendjének és a nevelőszülő érdekére figyelemmel

A kapcsolattartás bírósági szabályozása

A Csjk. alapján a kapcsolattartás szabályozása a házassági vagy a szülői felügyelet rendezése iránti perben a bíróság hatáskörébe tartozik. Fontos az elején megjegyezni, hogy a bíróság előtti igényérvényesítésre kizárólag a szülők jogosultak.

A bíróságnak a törvény előírása szerint elsődlegesen a kapcsolattartás egyezséggel történő rendezésére kell törekednie, ugyanis a szülők megállapodás szolgálja legjobban mind a felek, mind a gyermek érdekét. A szülők ismerik leginkább a saját és gyermekük körülményeit, így a megállapodás megkötése során figyelembe tudják venni a gyermek érdekét, életkorát, szükségleteit, iskolai és egyéb szabadidős elfoglaltságát, egészségi állapotát és ezen felül saját életrendjüket, munkahelyi elfoglaltságukat is. Az egyezésnek a Csjk.-ban előírt kötelező tartalmi elemi vannak, azonban ezeknek a mikénti rendezését illetően a felek nagyfokú szabadságot élveznek. A megállapodásra hajlandóság egyértelműen a felek részéről maximális együttműködést és kompromisszum készségezt feltételez. Az egyezés létrehozásában, valamint az eltérő nézőpontok közelítésében a bíróság segítségére van a közvetítői eljárás intézménye.

A Csjk. szabályai szerint amennyiben a szülők házasságban éltek és közös megegyezésen alapuló bontással kívánják a házasságukat felbontani a járulékos kérdések mindegyikében megállapodásra kell jutniuk. Ilyen járulékos kérdésnek számít a közös gyermek tekintetében a szülői felügyeleti jog rendezése és ahhoz szorosan kapcsolódóan a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartás. A szülők a szülői felügyeleti jogok közös gyakorlásában is megállapodhatnak. Közös szülői felügyelt esetén a jogszabály nem követeli meg a kapcsolattartás rendezését, de ennek lehetőségét sem zárja ki. A gyakorlat álláspontja szerint ebben az esetben is célszerű a szabályozás, már a későbbi végrehajthatóság szempontjából is, hiszen tartós jogviszony hosszú távú rendezése a cél.

A házassági és szülői felügyelet rendezése iránti perben a feleknek lehetőségük van a kapcsolattartás kérdésében részegyezségezt is kötni.

A felek részére egyezségkötésük esetére a törvény a kapcsolattartás formáját, gyakoriságát és időtartamát illetően nagyfokú szabadságot és rugalmasságot biztosít. A bíróság a szülők közötti egyezés létrehozására irányuló kötelezettségéből, valamint az időszakos kapcsolattartás minimális időtartamára vonatkozó

jogszabályi előírás hiányából az következik, hogy a kapcsolattartás szabályozása során elsősorban nem az „általában szokásos mértéknek”, hanem a szülők egyezõ kérelmének és az eset egyedi jellegzetességeinek kell döntõ jelentõséget tulajdonítani, azzal, hogy az említett elveknek megfelelõ szabályozás csak a gyermek érdekében figyelemmel, jogait biztosítva történhet.³¹ Fontos azonban, hogy az egyezség minden lényeges elemre kiterjedjen, kellõen részletes és végrehajtható legyen.

A fentiekre figyelemmel a Csjk. részletesen meghatározza azokat a tartalmi elemeket, amelyeket a felek egyezségének tartalmaznia kell. A Gyer. további részletszabályokkal egészít ki a felsorolást. Mindezek alapján a feleknek egyezségben rendelkezniük kell:

- 1) a folyamatos, az idõszakos és adott esetben a felügyelt kapcsolattartás gyakoriságáról, idõtartamáról, a gyermek meghatározott idõtartamú külföldre vitelének lehetőségéről,
- 2) a gyermek, valamint személyes okmányai, ruházata és a kapcsolattartás során szükséges egyéb tárgyai átadásának és visszaadásának helyéről, idejéről, módjáról,
- 3) a kapcsolattartás elmaradására vonatkozó kölcsönös tájékoztatási kötelezettségrõl,
- 4) az elmaradt kapcsolattartás pótlásának rendjéről azzal a felhívással, hogy a jogosultnak fel nem róható okból elmaradt kapcsolattartást a legközelebbi megfelelõ idõpontban, de legkésõbb hat hónapon belül pótolni kell,
- 5) a kapcsolat személyes találkozás nélküli fenntartásának módjáról, szükség esetén gyakoriságáról és idõtartamáról
- 6) a gyermek elvitelével felmerülõ kiadások viselésérõl, külön kiemelve, ha a kiadások részben vagy egészben a kapcsolattartásra kötelezettet terhelik
- 7) ha a felek kéri a gyermek kapcsolattartásra történõ átadásában és átvételében közremûködõ személy megnevezésérõl.

A bíróság végzéssel a felek egyezségét csak akkor hagyhatja jóvá, ha az említett kritériumok mellett a gyermek érdekében, a kapcsolattartás céljának és a jogszabályi rendelkezéseknek is megfelel. Az egyezség jóváhagyásával egyidejûleg a bíróságnak a kapcsolattartás elõmozdítása érdekében a feleket tájékoztatni kell a kapcsolattartási jog korlátozása, szünetelése, megvonása, a kapcsolattartás megváltoztatása és a kapcsolattartást szabályozó határozta végrehajtásának jogkövetkezményeirõl.

³¹BH. 2001. 378.

A szülők egyezségének hiányában a házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti perben a kapcsolattartásról a felek kérelmére vagy a gyermek érdekében hivatalból a bíróság ítélettel határoz. A bíróságnak a döntésük meghozatala során valamennyi érintett érdekét össze kell egyeztetnie azzal, hogy a gyermek érdekének minden esetben messzemenően érvényesülnie kell. Ez azzal a kötelezettséggel jár, hogy nem csupán a jogszabályoknak megfelelő, hanem a gyermek legfőbb érdekének megfelelő, azaz a fennálló lehetőségek közül a gyermek egészséges fejlődése szempontjából a legjobb döntést kötelesek meghozni.”³² A bíróság azonban nem hozhat olyan határozatot és nem hagyhat jóvá olyan egyezséget, amellyel a külön élő szülőnek „korlátlan„ kapcsolattartást biztosít. Mindezen követelményeknek megfelelő döntés meghozatala alapos vizsgálatot, széleskörű bizonyítási eljárás lefolytatását teszi szükségessé.

A bíróság már a peres eljárás során szükség esetén kérelemre vagy a gyermek érdekében hivatalból ideiglenes intézkedéssel dönthet a kapcsolattartás kérdésében, amely előzetesen végrehajtható. A bírósági gyakorlatban tendenciaként megfigyelhető, hogy a szülő súlyosan felróható magatartása esetén a gyermek érdekében hivatalból ideiglenes intézkedéssel megvonja a szülő gyermekkel való kapcsolattartási jogát. Az új Pp. szerint már a keresetlevél benyújtása előtt is van lehetőség ideiglenes intézkedés iránti kérelmet előterjeszteni, amely 45 napra szóló rendelkezést tartalmaz, perindítás nélkül. Ez vélhetően a jövőben kapcsolattartási ügyekre is hatással lesz.

A bíróság a tényállás felderítése és a felek és a gyermek életkörülményeinek alapos feltárása céljából köteles az érdekelteket és ítézőképessége birtokában lévő gyermeket meghallgatni. A Gyer. fogalom meghatározása szerint ítézőképessége birtokában lévő gyermeknek tekinthető az a kiskorú, aki életkorának és értelmi, érzelmi fejlettségének megfelelően képes - meghallgatása során - az őt érintő tények és döntések lényegi tartalmát megérteni, várható következményeit belátni. A bíróság az érdekeltek személyes meghallgatását a tárgyaláson fogatosítja. A gyermeket vagy a bíróság hallgatja meg, vagy azt az igazságügyi pszichológus szakértőre is bízhatja. A bíróság rendelkezésére állnak speciális gyermekmeghallgató szobák külön fiatalabb és idősebb életkorú gyermekek részére az oldottabb hangulat biztosítása érdekében. Az eddigi tapasztalat viszont azt mutatja, hogy a idősebb gyermekek inkább a tárgyalótermet választják a "játzó szobák" helyett.

A bíróságok között az országban nincs egységes gyakorlat a tekintetben, hogy egyezség megkötése esetén is

³²Somfai B. uo. 127-128. o.

meg kell-e hallgatni az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket vagy sem. Az egyik nézőpont szerint az egyezség a felek közös akarata, amely már a gyermek véleményét is tükrözi, ezért felesleges a gyermeket a bíróság elé citálni. Más nézőpont szerint a gyermek jogait tartalmazó nemzetközi egyezményekre és törvényi előírásokra figyelemmel kivétel nélkül minden esetben meg kell hallgatni az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket. A bírói gyakorlatban található olyan köztes megoldás is, amikor a szülőknél keresztül a gyermeket írásbeli véleménynyilvánításra hívja fel, amely véleményem szerint aggályokat vethet fel. Egyrészt a gyermek nehezebben fogalmazza meg írásban valódi szándékát, másrészt a szülői befolyásolás vagy a szülőnek való megfelelés sem zárható ki, hiszen a beadvány becsatolása előtt a szülő azt elolvashatja.

A bíróság a bizonyítási eljárás során környezettanulmányt szerezhethet be, a gyermeket illetően pedagógiai jellemzést kérhet a gyermek oktatási intézményétől, továbbá a gyermekjóléti szolgálat véleményét is bekérheti, amennyiben a feleknek már volt kapcsolata a szolgálattal. A bíróság a szülőket részletesen meghallgatja ezzel feltárva a szülők anyagi körülményeit, munka- és időbeosztását, lakáskörülményeit, a gyermek jogosulthoz fűződő viszonyát, a gyermek korához kapcsolódó körülményeket. Igazságügyi pszichológus szakértő bevonásával további értékes információkat ismerhetünk meg a gyermek és a szülők viszonyáról, amely a kapcsolattartás rendezése körében is meghatározó.

A kapcsolattartás gyámhatósági szabályozása

A gyámhatóságnak a különélő szülők kapcsolattartás iránti kérelmének elbírálása előtt tisztáznia kell, hogy a szülői felügyeleti jogot egyezségük vagy a bíróság döntése alapján miként gyakorolják, és hogy a különélő szülő jogosult-e kapcsolattartásra.

A gyámhatóság a bírósággal egyezően a kapcsolattartást, a gyermeket gondozó szülő és a kapcsolattartásra jogosult egyezségével törekszik rendezni, kivéve, ha a szülő és a gyermek kapcsolattartásának szabályozása a bíróság hatáskörébe tartozik. A gyámhatóságnak az egyezség létrehozása során a felek és a korlátozottan cselekvőképes gyermek közötti megegyezésre kell törekednie. A gyámhatóság minden esetben tárgyalást tart és a jogszabály előírása szerint köteles a döntés előtt az érdekelteket és az ítélőképessége birtokában lévő gyermeket meghallgatni. A Gyer. alapján a gyámhatóság nem hagyhatja jóvá az egyezséget, ha az ellen az ítélőképessége birtokában lévő gyermek kifejezetten tiltakozik. A gyámhatóság az egyezséget jóváhagyja és határozatba foglalja. Az egyezség tartalmi elemei megegyeznek a bírósági egyezségnél ismertetettel. A

gyámhatóság jogosult eljárni a szülön kívül más kapcsolattartásra jogosult kapcsolattartásra irányuló kérelme esetén is. A kapcsolattartás gyámhatósági rendezésére vagy megváltoztatására irányuló kérelemmel a korlátozottan cselekvőképes gyermek önállóan is fordulhat a gyámhatósághoz

A kapcsolattartás szabályozásának szempontjai

A Csjt. alapján kapcsolattartás szabályozásáról a bíróság illetőleg a gyámhatóság a gyermek korának, egészségi állapotának, életkörülményeinek, a szülők személyes körülményeinek és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményének figyelembevételével rendelkezik.

A kapcsolattartás formáját és mértékét úgy kell meghatározni, hogy az a gyermek érdekét szolgálja és a nevelését, értelmi, erkölcsi fejlődését ne veszélyeztesse.

„A kapcsolattartás mértéke azt jelenti, hogy a kapcsolattartásra jogosult a kapcsolattartás egyes formáin keresztül, milyen időközönként, milyen időtartamban tarthat a gyermekkel kapcsolatot.”³³A kapcsolattartás mértékére vonatkozó jogszabályi előírás nincs. A kapcsolattartást az érintettek egyezségének hiányában a gyámhatóságnak, illetve a bíróságnak kell az eset összes körülményét mérlegelve, a kiskorú gyermek mindenkifelett álló érdekét szem előtt tartva, egyénileg meghatározni. A kapcsolattartás időtartama, gyakorisága függ a szülők kérelmétől, munkarendjétől, a gyermek életkorától és a lakóhelyük földrajzi távolságától. A kapcsolattartás időtartamának, módjának, feltételeinek, a gyermek átadása-átvétele helyének stb. meghatározása a jogszabályok kereti között a bírói mérlegelés körébe tartozó kérdés.³⁴A Legfelsőbb Bíróság a kapcsolattartás módja tekintetében határozta meg, hogy az ötéves gyermek - életkoránál fogva - a kapcsolattartás ideje alatt is folyamatos gondoskodásra és felügyeletre szorul, amelynek biztosításához az ezzel kapcsolatos felelősséget és kötelezettségeit belátó, a gyermek érdekét minden más szempont elé helyező felnőtt jelenléte elengedhetetlen. A kapcsolattartás módjának szabályozásakor tehát elsősorban azt kell körültekintő alaposággal tisztázni, hogy az alperes a saját személyében a fenti feltételeknek megfelel-e.³⁵

³³Somfai Balázs: u.o. 95.o.

³⁴BH. 2012. 121.

³⁵BH 1996. 593.

A kapcsolattartást szabályozó határozat tartalma

Ahhoz, hogy minden követelménynek megfelelő és végrehajtható határozatot lehessen hozni nélkülözhetetlen a Ptk. és a Gyer. szabályainak körültekintő ismerete és együttes alkalmazása.

A Csjk. a bíróság, illetve a gyámhatóság számára meghatározza az egyedi döntés konkrét tartalmi elemeit. Így a kapcsolattartásra vonatkozó határozatban rendelkezni kell a kapcsolattartás gyakoriságáról, időtartamáról, folyamatos vagy időszakos voltáról, arról, hogy felügyelt kapcsolattartásra kerül-e sor, továbbá a gyermek átadásának és visszaadásának helyéről, idejéről és módjáról, a kapcsolattartás elmaradására vonatkozó értesítési kötelezettségről és az elmaradt kapcsolattartás pótlásáról. A részletekbe menő szabályozással elkerülhető, hogy valamely releváns kérdés szabályozatlansága folytán a kapcsolattartás későbbi végrehajtás akadályokba ütközzön. A bíróság vagy a gyámhatóság döntése azonban minden esetben csak egy minimumot jelent, attól a felek egyező akarattal szabadon eltérhetnek. A felek figyelmét erre célszerű felhívni.

Az átadás - átvétel helye, a kapcsolattartás helyszíne

A bíróságnak, gyámhatóságnak a határozatában a kapcsolattartás helyéről is rendelkeznie kell. A kérdés több oldalról megközelíthető. Egyrészt jelenti a gyermek átadásának - átvételének helyét, másrészt, azt a meghatározott helyet, ahol a kapcsolattartásra sor kerül.

A határozatban rendelkezni kell a gyermek átadásának és visszaadásának helyéről, idejéről és módjáról. A gyermek átadásának - átvételének helye általában a gyermeket nevelő szülő lakóhelyeül szolgáló lakás bejárata. Ha a szülők kapcsolata konfliktusokkal terhelt felmerül az igény az általánostól eltérő szabályozás iránt. Olvasható olyan bírósági döntés, ahol a bíróság ideiglenes intézkedéssel szabályozta a három gyermek és az apa kapcsolattartását és határozatában a gyermekek átadásának - átvételének helyekén a gyermekeket nevelő szülő lakóhelye szerint illetékes rendőrkapitányság főbejárata előtti járdaszakaszt jelölte meg. A gyermek átadásának átvételére alkalmas helyszínt biztosít a gyermekjóléti központ és a kapcsolattartási ügyeletet működtető gyermekjóléti szolgálat is.

Más megközelítésben a kapcsolattartás helyszíne, az a hely, ahol magára a kapcsolattartásra sor kerül.

Egyrészt csecsemőkorú gyermekeknél, ahol hosszabb távon nélkülözhetetlen az anyai jelenlét a kapcsolattartásra általában az anya lakásában, a szülő jelenlétében kerül sor. Működési zavarokkal küzdő szülő - gyermek kapcsolat esetén a kapcsolattartás helyszínül szolgál a gyermekjóléti központ és a kapcsolattartási ügyeletet működtető gyermekjóléti szolgálat helyisége.

Tájékoztatási kötelezettség és az elmaradt kapcsolattartás pótlása

A kapcsolattartást szabályozó határozatban kötelezően rendelkezni kell a kapcsolattartás elmaradására vonatkozó értesítési kötelezettségről és az elmaradt kapcsolattartás pótlásáról. Kapcsolattartást akadályozó körülmény bármelyik szülő oldaláról és a gyermek oldaláról is bekövetkezhet. Tipikusan ilyen eset a megbetegedés. A kapcsolattartást akadályozó körülményekről a feleket kötelesek egymást haladéktalanul tájékoztatni. A Gyer. a tájékoztatás időpontját és formáját konkretizálja. Előírja, hogy az akadályozó körülményekről a felek előzetesen, lehetőség szerint írásban vagy egyéb igazolható módon, késedelem nélkül kötelesek egymást tájékoztatni. A gyakorlatban a tájékoztatás megtörténtének igazolása problémát jelenhet a felek számára egy esetleges gyámhatósági végrehajtási eljárás során, ezért célszerű erre a felek figyelmét az eljárás során külön felhívni.

Az elmaradt kapcsolattartás akkor pótolható, ha az a jogosultnak fel nem róható ok miatt maradt el. A Gyer. további feltételként szabja, hogy a jogosult a kapcsolattartást szabályozó döntésben foglaltak szerint eleget tegyen előzetes tájékoztatási kötelezettségének vagy az előre nem látható akadályok felmerülését utólag igazolja. Minden esetben azzal a megszorítással, hogy az elmaradt kapcsolattartás pótlása a gyermek egészséges fejlődését nem veszélyeztetheti. A jogszabály előírása szerint a pótlásra a legközelebbi megfelelő időpontban, általában a következő hétvégén azonos időtartamban, de legkésőbb 6 hónapon belül kell hogy sor kerüljön. A pótlás határidejének konkrét meghatározása a felek kötelezettségének teljesítését behatárolja és a végrehajtás szempontjából is könnyebben ellenőrizhetővé teszi a pótlás megtörténtét. Kivételt jelent az ünnepnapokra eső elmaradt kapcsolattartás, amely később már nem pótolható.

A Gyer. kivételeket is meghatároz. Nem tekinthető elmaradt kapcsolattartásnak az időszakos kapcsolattartás idejével és a gyermeket gondozó szülőt megillető, a gyermekkel folyamatosan együtt tölthető időtartammal részben vagy teljesen egybeeső folyamatos kapcsolattartás így annak pótlására sincs lehetőség. Továbbá az ünnepnapokra eső elmaradt időszakos kapcsolattartás pótlását is kizárja.

A gyermek elvitelével kapcsolatos kiadások

A gyermek elvitelével kapcsolatosan felmerülő kiadások főszabály szerint a kapcsolattartásra jogosultat terhelik. A bíróság illetőleg a gyámhatóság kérelemre a kapcsolattartás szabályozása során határozatában ettől eltérhet, a gyermek elvitelével kapcsolatos kiadásokat a felek körülményeinek mérlegelése alapján megoszthatja. Az eltérés legfontosabb oka ebben az esetben is a gyermek érdekének biztosítása, hogy a különélő szülőjétől anyagi nehézségek miatt ne szakadhasson el. A gyámhatóság illetőleg a bíróság eljárása során figyelme veszi a felek anyagi és jövedelmi viszonyait, a szülők lakóhelye közötti távolságot. „Abban az esetben azonban, ha a gyermeket gondozó szülő indokoltan, a megfelelő életkörülmények megteremtése érdekében költözik a különélő szülőktől távolabbi helységbe, a kapcsolattartás során így jelentkező többletterhek nem háríthatók át rá.”³⁶ A bírói gyakorlat több esetben alkalmazza a költségek arányos elosztása érdekében, hogy a jelentős földrajzi távolságra esetén a gyermek átadása átvétele helyét földrajzilag félúton határozza meg azzal, hogy az addig felmerült költségeket a felek maguk viselik.

A kapcsolattartás akadályozása és szabályai megszegésének hátrányos jogkövetkezményei

A kapcsolattartás a legfontosabb eszköze annak, hogy a különélő szülő és a gyermek között személyes kapcsolat fennmaradjon. A kapcsolattartást ezen funkciójára figyelemmel kiemelt védelem illeti. A Csjk. deklarálja a kapcsolattartást akadályozó, vagy szabályait megszegő személy felelősségét és vele szemben szankciókat helyez kilátásba. A felelősség megállapításának minden esetben feltétele az akadályozó, szabályszegő magatartás felróhatósága. Felróható a magatartás akkor, ha a fél nem úgy járt el, ahogy az az adott helyzetben elvárható. A gyakorlatból vett példák alapján ilyennek minősül, ha a kapcsolattartásra kötelezett szülő a kapcsolattartás kezdő időpontjában a gyermekkel nem tartózkodik otthon, nem adja át a gyermek okmányait, iskolai felszerelését, ruháját, szükséges gyógyszereit, a kapcsolattartásra jogosult esetében pedig, ha a gyermeket a kapcsolattartás záró időpontjára nem viszi vissza.

A korábbi bírói gyakorlatban alkalmazott kártérítési felelősség a Csjk.-ban törvényi szinten is szabályozásra került. A Csjk. alapján, ha a kapcsolattartásra jogosult vagy a kapcsolattartásra kötelezett személy a

³⁶BH. 2004. 281.

kapcsolattartást kellő indok nélkül akadályozza vagy szabályait megszegi az ezzel okozott kárt köteles a másik félnek megtéríteni. A kártérítési felelősség megállapítása ilyen esetben is feltételezi a magatartás felróhatóságát, a károkozó magatartás és a kár közötti ok-okozati összefüggés meglétét és a kár összecszerűségének bizonyítását.

A Legfelsőbb Bíróság a gyermeket nevelő szülő a jogellenesség kimentése körében saját felróható magatartására nem hivatkozhat. Ugyanis a jogszabályokkal és hatósági döntésekkel szembehelyezkedő magatartása a gyermek érdekét nem szolgálja, abban az esetben, ha a gyermeket nevelő szülő hibás nevelési módszere alakította ki a gyermekben a másik szülővel szemben kialakult félelemérzetet és elutasítást.

A bíróság döntési kompetenciájába tartozó kártérítés érvényesítése mellett lehetőség van a gyámhatóságnál előterjesztett kérelem útján a kapcsolattartás akadályozásával összefüggésben felmerült igazolt költségek megtérítését kérni. A gyámhatóság a kapcsolattartást kellő indok nélkül (felróható magatartással) akadályozó vagy szabályait megszegő felet kérelmére az igazolt költségek megtérítésére kötelezi. Ilyen lehet az utazási költség, megvásárolt cirkuszjegy ára, strand belépő ára. A gyámhatóság a költségek megfizetésének kötelezéséről jogosult dönteni, a bíróság útján érvényesíthető kártérítési igényről tájékoztatást nyújt. A meghiúsult kapcsolattartással összefüggésben felmerült költségek megtérítése iránti kérelem a gyámhatóságnál a végrehajtási eljárás során is érvényesíthető.

A kapcsolattartás korlátozása, megvonása, szünetelése és a kapcsolattartás iránti kérelem elutasítása

A kapcsolattartásra jogosult felróható magatartást tanúsító szülő vagy más személy felelőssége nem csak kártérítés megfizetésére és az igazolt költségek megtérítésére terjed ki, hanem szankciós jelleggel a kapcsolattartás iránti kérelem elutasítását, a már megállapított kapcsolattartási jog korlátozását, szünetelését vagy megvonását vonhatja maga után.

A kapcsolattartási kérelem elutasítása

A kapcsolattartás iránti kérelem elutasításáról a Csjk. nem rendelkezik, az arra vonatkozó szabályok a Gyer. -ben kerültek elhelyezésre. A bíróság illetőleg a gyámhatóság a kapcsolattartás iránti kérelmet kivételesen, a jogszabályban meghatározott esetekben és a gyermek érdekében utasíthatja el. A kapcsolattartás rendezésére irányuló kérelem elutasítását eredményezi, ha a kapcsolattartásra jogosult a gyermek testi,

értelmi, érzelmi és erkölcsi fejlődését súlyosan veszélyeztette, illetőleg a szülő szülői kötelességeit - a tartási kötelezettség kivételével - önhibájából tartósan nem teljesítette, illetve elhanyagolta, és magatartásán nem változtatott. A kapcsolattartás engedélyezése a döntéshozatal előtt tanúsított súlyosan felróható szülői magatartás alapján zárható ki, ezért annak körültekintő vizsgálata szükséges. Az önhiba megállapíthatóságakor a hatóság azt vizsgálja, hogy a szülő magatartás felróható-e vagy sem.

A Gyer. két esetet különböztet meg. Az egyik, amikor a szülő magatartása a gyermek testi, értelmi, érzelmi fejlődését súlyosan veszélyezteti. Más esetben a kérelem elutasítását eredményezi, ha bizonyítást nyer, hogy a gyermek gondozási nevelési kötelezettségét a szülő önhibájából tartósan nem teljesítette, elhanyagolta. Mindét esetben az elutasítás konjunktív feltétele, hogy a szülő a magatartásán később sem változtatott. „A szülő ezzel olyan helyzetet teremt, hogy arra sem méltó, hogy akármilyen kis mértékben is biztosítsák számára a gyermekével való kapcsolattartást.”³⁷ A Gyer. külön kiemeli, hogy a gyermektartásdíj fizetés iránti szülői kötelezettség nem teljesítése miatt az egyébként zökkenőmentes szülő-gyermek kapcsolattartás nem akadályozható, tehát a kérelem pusztán anyagi okok miatt nem utasítható el. A gyermek kapcsolattartáshoz való joga sérülne azzal, ha anyagi nehézségek miatt utasítaná el a gyámhatóság vagy a bíróság a kérelmet.

A Gyer. kivételt nem tűrő szabálya, hogy a kapcsolattartás rendezésére irányuló kérelmet el kell utasítani, ha a szülő a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére elkövetett cselekmény miatt ideiglenes megelőző távoltartás vagy megelőző távoltartás, továbbá a büntetőeljárásban elrendelhető távoltartás kényszerintézkedés hatálya alatt áll.

A kapcsolattartás korlátozása

A Csjk. alapján a gyámhatóság vagy - házassági vagy szülői felügyelet rendezése iránti perben - a bíróság a felróható magatartást tanúsító szülő (más jogosult) kapcsolattartási jogát a gyermek érdekében korlátozhatja vagy megvonhatja.

A Csjk. kapcsolattartás korlátozására és megvonására vonatkozó szabályait a Gyer. további részletszabályokkal egészíti ki. A Gyer. alapján a gyámhivatal vagy a bíróság a már biztosított kapcsolattartási

³⁷Somfai Balázs: A kapcsolattartás mint a gyermek emberi joga, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009, 141. oldal

jogot kérelemre a gyermek érdekében akkor korlátozza, ha a jogosult a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére ezzel visszaél. Visszaélésnek minősül az is, ha a jogosult nem a döntésnek megfelelően gyakorolja a kapcsolattartás jogát, illetve önhibájából hat hónapig ezen kötelezettségének nem tesz eleget. A kapcsolattartás korlátozása számos módon lehetséges akár a kapcsolattartás gyakoriságának, időtartamának csökkentésével, vagy a gyermek elvitelét biztosító lehetőség mellőzésével, felügyelt kapcsolattartás előírásával. Önmagában a szülők közti súlyos nézeteltérés, ha az a gyermek érdekét nem veszélyezteti nem minősül olyan felróható magatartásnak, amely a kapcsolattartási jogának korlátozását - az elvitel jogának megvonásával - indokoltá tenné.³⁸ A kapcsolattartás korlátozását el kell határolni a kapcsolattartás módosításától. A kapcsolattartási jog érdemi korlátozása felróható szülői magatartás következményeként a korábban megállapított kapcsolattartás időtartamának jelentős csökkentését vagy módjának alapvető korlátozását, pl. az elvitel jogának megszüntetését jelenti. A kapcsolattartás újraszabályozására (módosítására) viszont a kifogásolt szülői magatartástól függetlenül akkor kerülhet sor, ha azok a körülmények, amelyekre a bíróság vagy a gyámhivatal a döntését alapította, utóbb megváltoztattak és a kapcsolattartás újraszabályozása a gyermek érdekeit szolgálja.³⁹

A két jogszabály megfogalmazása között egy alapvető különbség figyelhető meg. A Gyer. a kapcsolattartás korlátozásánál feltételez egy már a kapcsolattartási jogot biztosító határozatot, melyet a felróható szülői magatartás következtében szankciós jelleggel megváltoztat. A Csjk. szabálya ezzel szemben abból indul ki, hogy a szülőt külön határozat meghozatala nélkül főszabály szerint megilleti a gyermekével való kapcsolattartás az elvitel jogára kiterjedően. Abban az esetben, ha a bíróság vagy a gyámhatóság eljárása során a felható szülői magatartás következtében ezt bármely módon szűkíti, az már korlátozásként értelmezhető.

A kapcsolattartás megvonása

A kapcsolattartás megvonásához szükséges feltételek egybevágnak a kapcsolattartási jog iránti kérelem elutasításának feltételeivel. A kapcsolattartás megvonása az egyik legsúlyosabb határozatlan időtartamú szankciót, mely minden esetben feltételez egy korábbi kapcsolattartást biztosító határozatot. A gyámhivatal vagy a bíróság kérelemre megvonja a kapcsolattartást, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy

³⁸BH. 2001. 125.

³⁹BH. 2009. 77.

a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél. Továbbá a kapcsolattartás megvonását eredményezi a gyermek nevelését és fejlődését súlyosan veszélyeztető felróható jogosulti magatartás. A szülő kapcsolattartási jogának megvonására csak olyan súlyosan felróható magatartások miatt kerülhet sor, amelyek miatt a gyermek érdekét még a korlátozott kapcsolattartás is sértené. A Pesti központi Kerületi Bíróság gyakorlatában felmerült esetben a szülő (alperes) ellen súlyos testi sértés büntetének kísérelte és kapcsolattartási erőszak büntette miatt indult büntetőeljárás. A gyanúsításban szereplő cselekmények mindegyikének sértettje a másik szülő (felperes) volt. A gyanúsítás szerint az alperes a felperest évek óta pszichés terrorban tartotta, szidalmazta, tettleg bántalmazta, vele szemben erőszakos magatartást tanúsított. A gyermek többször szemtanúja volt, ahogy az alperes a felperest tettleg bántalmazta. A felperest és gyermekét az országos krízis központ és a rendőrség mentette ki. Mindezek alapján a bíróság az a súlyosan felróható magatartást tanúsító alperes gyermekkel való kapcsolattartási jogát a gyermek érdekében megvonta.

A kapcsolattartás szünetelése

A Csjk a kapcsolattartásra vonatkozó szabályok között a kapcsolattartás szünetelésére külön rendelkezést nem tartalmaz, azonban az örökbefogadhatóvá nyilvánításnál kimondja, hogy a gyámhatóság a gyermek örökbefogadása érdekében az örökbefogadhatóvá nyilvánítással egyidejűleg a szülő kapcsolattartási jogát szünetelteti.

A Csjt-vel szemben a Gyer.-ben található szabályok a kapcsolattartás szünetelését szankciós jelleggel biztosítják. A gyámhivatal vagy - a bíróság határozatának jogerőre emelkedését követő 2 éven belül - a bíróság kérelemre a szülő kapcsolattartási jogának szüneteltetését rendeli el abban az esetben, ha a jogosított a jogával a gyermek vagy a gyermeket nevelő személy sérelmére súlyosan visszaél. A szünetelés határozott időre rendelhető el, melynek leghosszabb időtartama 6 hónap, különösen súlyos visszaélés esetén 1 év. A jogszabály arra az esetre, ha a szülő bántalmazza a gyermeket külön kérelem hiányában is a kapcsolattartás szünetelését írja elő. Gyermekvédelmi gondoskodás alatt álló gyermeknél a gyermekvédelmi gyám jelzése alapján szüneteltethető a kapcsolattartás. "A kapcsolattartás szünetelése alatt mind a gyámhatóságnak, mind a szülőnek arra kell törekedni, hogy a kapcsolattartás helyreálljon."⁴⁰ Szükség esetén szakértő közreműködésével és családvédelmi intézkedések útján a szülő-gyermek kapcsolat újbóli

⁴⁰Sáriné Simkó Ágnes uo. 169.o.

működőképessé tétele a cél.

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményében deklarált mindenekfelett álló érdeke a gyermek veszélyeztetettsége esetén kötelezettséggént írja elő a hatóságoknak a kapcsolattartás korlátozását, megvonását és szünetelését. A felsorolt intézkedések a gyermek érdekében és védelmében kell hogy alkalmazásra kerüljenek. Mindezek alapján a hatóságokat hivatalból is intézkedési kötelezettség terheli. Ennek a Gyer.-ben található, azon rendelkezések, melyek a kapcsolattartás megvonását, korlátozását vagy szünetelését kérelemre teszik lehetővé ellentmondanak. Meglátásom szerint a gyermek érdeke megkívánja, hogy a gyámhivatal akár kérelem hiányában hivatalból történő tudomás szerzés esetén is az esetet kivizsgálja és a szükséges intézkedést meghozza. A Magyarország által vállalt nemzetközi kötelezettségvállalásoknak is ez az értelmezés feleltethető meg. A gyámhivatal intézkedési kötelezettsége nem tehető függővé egy esetleges kérelem előterjesztésétől.

A kapcsolattartás végrehajtása

A végrehajtás olyan önálló törvényileg szabályozott eljárás, mely alatt meghatározott kötelezettség kényszerrel történő érvényre juttatását értjük. A kapcsolattartási jogviszony jellegénél fogva jogok és kötelezettségek összessége, és mint ilyen magában kell, hogy hordozza a végrehajthatóság lehetőségét. A gyermeket nevelő szülő felelős a kapcsolattartás működőképességének biztosításáért. Sok esetben az ő hozzáállásán múlik, hogy a gyermek a különélő szülőjéhez hogyan viszonyul, szeretne-e vele kapcsolatot tartani. A saját elszennvedett sérelmei miatt a gyermeket gondozó szülő részéről ez visszaélésre adhat okot. Ebből a szempontból, hogy a különélő szülő ne érezze magát kiszolgáltatott helyzetben, biztosítani kell részére a végrehajthatóság jogi eszközét.

Ameddig a kapcsolattartás szabályozása során osztott hatáskörben jogosult eljárni a bíróság és a gyámhatóság, addig a végrehajtás kizárólagosan a gyámhatóság hatáskörébe tartozik. A végrehajtásra a Gyer. szabályainak megfelelően, a 2018. január 1. napjától hatályos Általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.) mögöttes alkalmazásával kerül sor.

A végrehajthatóság alapvető feltétele egy jogerős hatósági döntés, amely lehet a kapcsolattartást tárgyában megkötött egyezséget jóváhagyó, vagy a kapcsolattartást rendező bírósági vagy gyámhatósági döntés. A

végrehajthatóság sikere továbbá feltételezi, hogy a kapcsolattartást szabályozó határozat kellően részletes, pontos, minden kérdésre kiterjedő legyen. A bíróság feladata, hogy a kapcsolattartást - különösen a felek közt vitás részeiben - olyan formában és részletességgel szabályozza, mely később nem ad lehetőséget arra, hogy az a felek között vita tárgya legyen.⁴¹A gyámhivatal ugyanis a kapcsolattartás megvalósulásának módjára nézve utóbb már semmiféle döntést nem hozhat, feladata kizárólag az, hogy a bíróság által rendezett kapcsolattartás megvalósítását elősegítse, illetőleg kikényszerítse.

A gyámhatósági eljárás minden esetben kérelemre indulhat. A kapcsolattartás végrehajtására irányuló kérelmet a kapcsolattartásra jogosult és kötelezett fél egyaránt előterjesztheti. A kérelem benyújtásának a kapcsolattartás pótlására, ennek hiányába a kapcsolattartásra előírt határidő elteltétől számított, vagy a gyermek fejlődését veszélyeztető magatartás tudomására jutásától számított 30 napon belül van helye. A kérelem visszavonása jogvesztő.

A gyámhatóság a kérelemben foglaltakat megvizsgálja, majd önhiba fennállta esetén végzésben dönt a végrehajtás elrendeléséről. A gyámhatóság korábbi gyakorlata szerint először végzésében felhívta a mulasztó felet az elmaradt kapcsolattartás pótlására, a határozatban foglaltak betartására, arra, hogy hagyjon fel a gyermeket a másik szülő ellen nevelő magatartásával, továbbá figyelmeztette az előírt kötelezettség elmulasztásának következményeire. A gyámhatósági gyakorlat manapság afelé mutat, hogy a felhívó végzéssel egyidejűleg már eljárási bírság kiszabásáról is rendelkezik a hatóság, ezzel is elejét véve a további szabályszegésnek.

A gyámhatóság részére a pénzbírság kiszabása mellett egyéb jogi eszközök is rendelkezésére állnak a kapcsolattartás végrehajtása során. Ha a kapcsolattartásra kötelezett a végrehajtást elrendelő végzésben foglaltak ellenére sem hagy fel a kapcsolattartást akadályozó magatartásával a gyámhivatal gyermekvédelmi közvetítői eljárást kezdeményezhet. Ha a kapcsolattartás gyakorlása konfliktusokkal jár, folyamatosan akadályokba ütközik, illetve a felek között kommunikációs zavarok állnak fenn a gyámhatóság kérelemre végzéssel a család- és gyermekjóléti központ kapcsolatügyeletének, illetve a család- és gyermekjóléti szolgálatnak a közreműködését vagy hatósági intézkedésként a gyermek védelembe vételét kezdeményezheti. A gyámhatóság végzése ellen a közléstől számított 8 napon belül fellebbezésnek van helye. A Gyer. lehetőséget nyújt arra is a zökkenőmentesebb kapcsolattartása elősegítése érdekében, hogy

⁴¹BH. 2000. 452.

a gyámhivatal a végrehajtási eljárás során a szülők kapcsolattartás megszervezéséről szóló kérelméről döntsön, így a gyermek átadásának átvételének helyében, időpontjában kisebb mértékű - a kapcsolattartás érdemi részét nem érintő - változásokat eszközöljön, továbbá a kapcsolattartás közreműködő személyről határozzon.

Abban az esetben, ha a gyámhatóság minden irányú intézkedése eredménytelen és a kapcsolattartásra kötelezett neki felróhatóan továbbra is akadályozza a gyermeknek a kapcsolattartásra jogosulttal való kapcsolata kialakítását, fenntartását, a gyermeket bizonyíthatóan, a kapcsolattartásra jogosult ellen neveli, a gyámhivatal végső esetben a szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása vagy a gyermek harmadik személynél történő elhelyezése iránti peres eljárást kezdeményezhet, feltéve, hogy az a gyermek érdekében áll, és azt a szülő vagy harmadik személy is kéri.

A bírói gyakorlat kiemeli, hogy a gyermek érdekét súlyosan sértő módon jár el az a szülő, aki a gyermeket a másik szülővel való érintkezéstől indokolatlanul elzárja, és ellene hangolja. A gyermekre ez károsan és kiszámíthatatlanul hat. A szülőnek az említett, mélyen elítélendő magatartása károsan befolyásolja a gyermek fejlődését, és alapot ad arra a következtetésre, hogy ez a szülő nem alkalmas a gyermek nevelésére. A gyermekelhelyezés megváltoztatásának (Ptk. szülői felügyelet gyakorlásának megváltoztatása) van helye, ha a szülő a másik szülőnek a gyermekkel való kapcsolattartását hosszabb időn át, hatósági intézkedések ellenére meghiúsítja, a különélő szülőt alaptalanul a gyermek sérelmére elkövetett bűncselekménnyel vádolja és lejárataiba a gyermeket is bevonja.⁴²

A gyámhatóság indokolt esetben jogosult az illetékes rendőrkapitányságon, ügyészségen büntető feljelentést tenni kiskorú veszélyeztetése büntette vagy kiskorúval való kapcsolattartás akadályozásának vétsége miatt.

A kapcsolattartás végrehajtása során nem utolsó sorban figyelembe kell venni a 14. életévét betölt gyermek önálló véleményét is. Amennyiben a gyermek akaratából hiúsul meg a kapcsolattartás a gyámhatóság a végrehajtási eljárás felfüggesztéséről rendelkezik, azzal a feltétellel, ha a felek mediációs eljáráson vesznek részt, vagy a kapcsolattartás újraszabályozása, korlátozása vagy megvonása iránti kérelmet terjesztenek elő. Az első esetben a felfüggesztés a gyermekvédelmi közvetítői eljárás befejezéséig, de legfeljebb 2 hónapig, még a második esetben az eljárás befejezéséig tarthat. A gyámhivatal bármely eljárás eredményes

⁴²BH. 2009. 112.

befejezését követően a végrehajtás megszüntetéséről rendelkezik. A gyermek akaratnyilatkozata annak befolyásmentessége körültekintő vizsgálatot igényel. A szülő felróható magatartásának hiányában csupán a gyermek ellenállása miatt a kapcsolattartás nem szüntethető meg.

A kapcsolattartás sikeressége nem csak a gyermek hozzáállásán múlik. A külön élő szülőt terhelő kapcsolattartási kötelezettség végrehajthatósága kétséges, ugyanis ha a szülő nem kíván a gyermekkel kapcsolatot tartani az jogilag kikényszeríthető, de felmerül rögtön a kérdés, hogy ez mennyiben szolgálja a gyermek érdekét. A gyakorlatban ilyen eset nem fordult elő.

Közvetítői eljárás - jogon kívüli eszközök jelentősége

A kapcsolattartás szabályozás során mind a bíróságnak, mind a gyámhatóságnak elsődlegesen arra kell törekedniük, hogy a felek a vitás kérdéseket lehetőség szerint egyezség útján rendezzék. Az egyezség létrehozásában illetőleg a nézőpontok közelítésében a hatóságoknak segítséget nyújt a közvetítői eljárás alkalmazása. Gyakorlati tapasztalatok alapján, ha a közvetítői eljárás során nem is jön létre egyezség, egy bizonyos szintű együttműködési készség kialakul, ami a kapcsolattartás megfelelő működéséhez elengedhetetlen.

A közvetítői eljárás (mediáció) alternatív vitarendezési eljárás. Magyarországon a közvetítői eljárás jogszabályi alapjai a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvényben találhatóak. A közvetítés sajátos permegelőző vagy bírósági, illetve hatósági eljárás befejezését elősegítő, konfliktuskezelő, vitarendező eljárás. A közvetítést végző személy legfontosabb feladata az, hogy a feleket hozzásegítse a jogvita egyezséggel történő lezárásához.

A közvetítői eljárás tekintetében megkülönböztetünk a felek önkéntes igénybevételén alapuló és kötelező közvetítői eljárást.

A felek saját elhatározásukból már a hatósághoz fordulást megelőzően a vitás kérdések megegyezéssel történő rendezése érdekében közvetítőhöz fordulhatnak. A felek a bírósági vagy gyámhatóság eljárás folyamatban léte alatt is jogosultak önkéntesen a saját kérelmükre vagy a bíróság, gyámhatóság kezdeményezésére közvetítői eljárást igénybe venni.

Bírósági eljárásban alkalmazható közvetítés speciális szabályai

A bíróság az eljárása során bármikor, amennyiben egyezség létrehozására reményt lát, tájékoztatja a feleket a közvetítői eljárás lehetőségéről, annak mibenlétéről, módjáról, előnyeiről a megállapodás bírósági egyezségbe foglalásának lehetőségéről, valamint a szünetelés szabályairól. 2012 óta a felek bírósági közvetítőhöz is fordulhatnak, amennyiben a bíróság előtt peres eljárásuk van folyamatban. Bírósági közvetítőként az akkreditált mediációs képzésen részt vett, majd az Országos Bírósági Hivatal Elnöke által közvetítőként kijelölt bírósági titkár, bíró és rendelkezési állományban helyezett bíró járhat el. Előnye a bírósági közvetítésnek, hogy ingyenes, ezért közvetítői eljárásra kötelezés esetén költségkímélés érdekében fel kell hívni a felek figyelmét a bírósági közvetítés lehetőségére. A felek közvetítői eljárásról igénybevételekor dönthetnek, hogy bírósági közvetítőhöz fordulnak vagy az igazságügyi minisztérium által vezetett névjegyzékbe bejegyzett közvetítőt, vagy alávétési nyilatkozatot nem tett közvetítőt kérnek fel. A bíróságon kívüli közvetítésért a közvetítő díjra és költségtérítésre jogosult. A bíróság a felek közös kérelmére megállapítja, hogy eljárás szünetel és az ügyet közvetítői eljárásra utalja. Bármelyik fél kérelmére az eljárást folytatni kell.

A Csjk. alapján a bíróság indokolt esetben kötelezheti a szülőket közvetítői eljárást igénybevételére a szülői felügyelet megfelelő gyakorlása és az ehhez szükséges együttműködésük biztosítása - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - érdekében. A bíróság arra kötelezi a feleket, hogy legalább egy közvetítővel együttműködjenek. Fontos kiemelni, hogy a feleknek nem a megállapodás megkötése a kötelező, hanem az első lépés megtétele, amely abból áll, hogy a felek kötelesek közösen közvetítőhöz fordulni, az első közvetítői megbeszélésen részt venni. A bíróság az ügy kötelező közvetítői eljárásra utalásával egyidejűleg felfüggeszti az eljárást és felhívja a feleket arra, hogy a közvetítői eljárás igénybevételére kötelező végzés másolatát csatolják a közvetítőhöz intézendő felkéréshez vagy a bírósági közvetítés lefolytatása iránti kérelmükhöz. A bíróság tájékoztatja a jogi képviselő nélkül eljáró feleket a kötelező közvetítői eljárás kezdeményezésének szabályairól. A kötelező közvetítői eljárás megindítása érdekében felfüggesztett peres eljárást folytatni kell, ha bármelyik fél igazolja, hogy a közvetítői eljárás befejeződött, bármelyik fél igazolja, hogy az első közvetítői megbeszélésen részt vett, de a közvetítői eljárás nem indult meg, vagy a közvetítői eljárás igénybevételére kötelező határozat közlésétől számított két hónap telt el anélkül, hogy a felek bármelyik igazolást becsatolták volna. Ha a felek a közvetítői eljárás

során megállapodást kötnek, azt bírósághoz egyezségként történő jóváhagyás végett benyújthatják. A bíróság a megállapodást megvizsgálja és ha az a gyermek érdekének és a jogszabályoknak megfelelő végzésével jóváhagyja, ellenkező esetben a jóváhagyást megtagadja, és az eljárást folytatja.

Gyámhatósági eljárásban alkalmazható mediáció

Nemcsak a bíróság, hanem a gyámhatóság is elrendelhet a hatáskörébe tartozó ügyekben mediációt. A Csjk. alapján a gyámhatóság a szülői felügyeletet gyakorló szülő és a különélő szülő közötti együttműködés kialakítása és a különélő szülő jogainak biztosítása - ideértve a különélő szülő és a gyermek közötti kapcsolattartást - érdekében kérelemre, vagy a gyermek érdekében hivatalból a szülők számára közvetítői eljárás igénybevételét rendelheti el. Ezzel a szabályokkal összhangban van a Gyvt. és a Gyer. szabályai is. A gyámhatóság jogszabályban előírt kötelessége, hogy tájékoztassa a feleket a közvetítői eljárás igénybevételének a lehetőségéről, az eljárás szabályairól és költségeiről, valamint szükséges esetben segítséget nyújtson a közvetítő kiválasztásában. Közvetítői eljárást a szülők vagy a kapcsolattartásra jogosult más személyek vehetnek igénybe. A gyámhivatal kizárólag a szülők számára rendelhet el kötelező közvetítői eljárást. A gyámhatósági eljárással összefüggésben alkalmazott közvetítői eljárás lehet gyermekvédelmi közvetítői eljárás vagy támogatott közvetítői eljárás. „A gyermekvédelmi közvetítői eljárás esetén a felek az Országos Gyermekvédelmi Szakértői Névjegyzékbe felvett közvetítőkön kívül az IM közvetítői névjegyzékébe felvett, ún. „civil” mediátort is igénybe vehetnek. A támogatott közvetítői eljárás és a kötelező támogatott közvetítői eljárás során azonban csak a felek lakóhelye szerint illetékes Területi és Gyermekvédelmi Szakszolgálat - TEGYESZ - alkalmazásában álló közvetítő járhat el”.⁴³ A gyermekvédelmi és a támogatott közvetítői eljárás meghatározott díj ellenében vehető igénybe. A gyámhatóság közvetítői eljárás esetén a gyermekvédelmi közvetítői eljárás befejezéséig, de legfeljebb a közvetítői eljárás megindulását követő két hónapig az eljárás felfüggeszti. A gyámhatóság nevelésbe vett gyermek esetén a szülők egymással, illetve a nevelésbe vett gyermekkel való megfelelő együttműködésének kialakítása érdekében kötelező gyermekvédelmi vagy kötelező támogatott közvetítői eljárás igénybevételét rendeli el.

A gyámhatóság a felek együttes kérelmére jóváhagyja a közvetítői eljárásban létrejött megállapodást.

A gyámhatóság bármelyik fél erre irányuló kérelmére megindítja a kapcsolattartás rendezésével, a kapcsolattartás végrehajtásával és a szülői felügyeleti jog gyakorlásával összefüggő gyámhatósági eljárást,

⁴³<http://fazekasrita.hu/gyermekvedelmi-kozvetites-ii/>

ha a felek a közvetítői eljárás során teljeskörűen nem tudtak megállapodni. Ebben az eljárásokban közvetítői eljárás ismételtelen nem rendelhető el.

Nemzetközi kitekintés

A növekvő mobilitásnak köszönhetően a családi kapcsolatok egyre nagyobb számban hordoznak magukban külföldi elemeket, amelyek eredményeként a családi kapcsolatok túlterjeszkednek az ország határain. „A nemzetközi vonatkozású kapcsolattartási ügyekben ilyen külföldi elemnek tekinthető, ha a kapcsolattartás jogosultja, kötelezettje vagy a gyermek külföldi állampolgárságú, vagy külföldön rendelkeznek szokásos tartózkodási hellyel, illetőleg kapcsolattartás külföldön került szabályozásra.”⁴⁴ A bírósághoz érkező keresetlevelek is gyakran tartalmaznak ilyen külföldi elemet. Ezen kereseti kérelmek elbírálhatóságához a nemzetközi joganyag beható ismerete nélkülözhetetlen.

A nemzetközi magánjogról szóló törvény

Nemzetközi vonatkozású ügy elbírálásánál elsődlegesen azt szükséges tisztázni, hogy mely állam hatósága rendelkezik az adott ügyben eljárási jogosultsággal más néven joghatósággal. A 2018. január 1-jétől hatályos nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény (Nmj tv.) rendelkezései csak azokban az esetekben alkalmazhatóak, amelyek nem tartoznak az Európai Unió általános hatályú, közvetlenül alkalmazandó jogi aktusa vagy nemzetközi szerződés hatálya alá. Az Nmj tv. a szülői felügyelet, a kapcsolattartás és a gyámságot érintő eljárás során a joghatóság kérdésében visszautal a Brüsszel II. rendelet 14. cikkében foglalt fennmaradó joghatóságra. A fennmaradó joghatóság szerint, ha a rendelet alapján egyetlen tagállam bírósága sem rendelkezik joghatósággal a joghatóságot minden tagállamban az adott állam joga határozza meg. Mindezek alapján a Nmj tv.-ben foglalt joghatósági szabályozás szerint a magyar bíróság akkor rendelkezik joghatósággal a szülői felügyeletet, a kapcsolattartást és a gyámságot érintő eljárásra, ha a gyermek magyar állampolgár és a rendelet szerint más tagállam bírósága nem rendelkezik joghatósággal. Ilyen eset, ha a gyermek szokásos tartózkodási helye harmadik országban van.

⁴⁴Somfai Balázs uo.

A Hágai Gyermekelviteli Egyezmény

A nemzetközi családjogi jogviszonyokat szabályozó két vagy több oldalú nemzetközi szerződések alkalmazásbeli elsőbbséget élveznek azaz alkalmazásukban megelőzik a Nmj tv. vonatkozó rendelkezéseit. Ezen nemzetközi szerződések köréből kiemelendő az 1980-as Hágai Gyermekelviteli Egyezmény, amely a gyermek jogellenes külföldre vitele mellett „a láthatásra” (kapcsolattartásra) vonatkozóan is tartalmaz rendelkezéseket. A nemzetközi és az európai únós jogi szakirodalom következetesen kapcsolattartás helyett láthatás szóhasználatot alkalmaz.

A Hágai Gyermekelviteli Egyezmény céljainak egyike, hogy a láthatás gyakorlására vonatkozó jogot, minden szerződő államnak tiszteletben kell tartani. Kimondja, továbbá hogy a láthatás joga a gyermeknek a szokásos tartózkodási helyéről egy másik helyre, korlátozott időre történő elvitelének jogára is kiterjed. A más hely alatt más állam területe is értendő. Az Egyezmény a 16. életévét betöltött gyermek esetén nem alkalmazható.

Az Egyezmény keretében a Központi Hatóságok alapvetően két esetben nyújtanak segítséget a kapcsolattartás tekintetében. Egyrésztől közreműködnek a kapcsolattartás szabályozásához szükséges intézkedések megtételében, másrésztől elősegítik a kapcsolattartás tárgyában hozott határozatok végrehajtását. "Magyarországon a Központi Hatóság feladatait a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Magánjogi Főosztálya látja el."⁴⁵ A láthatási jog tényleges gyakorlásának biztosítása vagy megszervezése érdekében kérelmet kell benyújtani a Központi Hatósághoz.

A Magyarországon élő szülő a gyermek láthatására vonatkozó jogának külföldön történő akadályozása miatt a kérelmet a magyar Központi Hatósághoz nyújthatja be. A kérelemhez csatolni kell a magyar hatóságnak a gyermek láthatásáról hozott határozatát. A Központi Hatóság a kérelmet a gyermek tartózkodási helye szerinti szerződő állam Központi Hatóságához továbbítja. Ha a gyermek magyarországi láthatásának biztosítására vonatkozó kérelmet terjesztenek elő és a láthatást a magyar hatóság már szabályozta, a központi hatóság a kérelmet a jogerős határozat végrehajtása céljából az illetékes gyámhivatalhoz továbbítja. A gyámhivatal az ügyben soron kívül jár el. Ha a gyermeket nevelő szülő a jogerős határozatnak nem tesz eleget, a láthatás jogosultjának kérelmére a gyámhivatal a láthatás meghiúsítása folytán

⁴⁵http://igazsaguyiinformaciok.kormany.hu/download/9/b2/a0000/jogellenes_gyermekelviteli_GYIK.pdf

keletkezett igazolt költségek (pl. utazási költség) viselésére kötelezheti.

Brüsszel II. rendelet

„A nemzetközi családjog körében az uniós szabályozás a határokon átnyúló, azaz több államra kiterjedő vonatkozású családjogi ügyekre irányadó unós joganyagot jelenti.”⁴⁶Az uniós jog a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek körében a szülői felügyelet gyakorlása, átruházása, korlátozása, megszüntetése, gyermekelhelyezés, kapcsolattartás és a jogellenes gyermekelvitel kérdéskörét szabályozza.

2005. március 1-jétől Dánia kivételével az Európai Unió minden tagállamában közvetlenül alkalmazandó a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályaon kívül helyezéséről szóló Európai Tanács 2201/2003/EK rendelete (továbbiakban: Rendelet- más néven Brüsszel II. rendelet). A Rendelet tárgyi hatálya alá a több államra kiterjedő házassági és szülői felelősséggel kapcsolatos polgári ügyek tartoznak. A szülői felelősség egy korszerű gyűjtőfogalom, amely nem esik egybe a szülői felügyelet fogalmával. A szülői felelősség körébe tartozik a teljesség igénye nélkül: a felügyeleti jog, a láthatás joga, a gyámság, gondnokság és hasonló intézmények. A láthatási jog különösen a gyermek korlátozott időre való elvitelének jogát jelenti a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre. A Rendelet a hatálya alá tartozó gyermekek felső életkorát nem határozza meg.

A gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyekben egy tagállam bíróság akkor rendelkezik joghatósággal alap esetben, ha a gyermek a bíróság megkeresésekor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik. Az általános joghatóság fő kapcsolóelvet a gyermek szokásos tartózkodási helye. Kiemelendő, hogy a szokásos tartózkodási hely kritériuma a kérelem beadásának időpontja alapján határozható meg, ha a gyermek szokásos tartózkodási helye később változik, ez nem eredményezi a joghatóság változását. A Rendelet a szokásos tartózkodási hely fogalmát nem határozza meg.

Az Európai Bíróság több ítéletében foglalkozott a kérdéssel. Kiemelte, hogy az adott ügy konkrét tényállásában szereplő valamennyi körülményre figyelemmel kell lenni. Megállapította, hogy a szokásos tartózkodási hely fogalma a gyermek tényleges életvitele központjának felel meg. Ennek meghatározásakor

⁴⁶Wopera Zsuzsa: Az európai családjog kézikönyve, hvgorac Lap- és Könyvkiadó Kft. 2012. 23. oldal

a gyermek életkorának, ott-tartózkodása tartósságának, rendszerességének, a gyermek kötődésének, családi és társadalmi beilleszkedésének van kiemelkedő szerepe, de megjegyezte, hogy nem kell az ott-tartózkodásnak megszakítás nélkülinek lenni.

A Rendelet az általános joghatóság alól kivételként több különös joghatósági szabályt is tartalmaz. Különös joghatóság esetén az a tagállam bírósága is eljárhat a szülői felelősséggel kapcsolatos eljárásban, amelynek a területén a gyermek nem rendelkezik szokásos tartózkodási hellyel.

1.) A rendelet 9. cikke rendelkezik a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti joghatóság fennmaradásáról. A 9. cikk alkalmazásához több feltétel együttes meglétét írja elő, amelyek a következők:

- a gyermek jogszerűen egyik tagállamból költözzön a másik tagállamban
- ott új szokásos tartózkodási helyet szerez
- a láthatási jog jogosultjának szokásos tartózkodási helye továbbra is a gyermek korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti tagállamban van
- korábban a láthatás tárgyában meghatározott határozat módosítása a cél
- a gyermek elköltözésétől számított három hónapos időtartamig
- a láthatási jog jogosultja nem fogadja el a gyermek új szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam bíróságának joghatóságát.

2) A Rendelet 12. cikke alapján a feleknek joga van a joghatóság kérdésben megállapodni.

Az egyik esetben a házassági per bíróságának joghatóságát terjesztik ki a felek a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyre is. A Rendelet szerint a házasság felbontása, a különválás vagy a házasság érvénytelenítése iránti kérelemben joghatósággal rendelkező tagállam bíróságai akkor rendelkeznek joghatósággal az adott kérelemmel összefüggő, szülői felelősségre vonatkozó ügyekben is, amennyiben legalább az egyik házastárs a gyermekkel kapcsolatos szülői felelősséget gyakorol; a házastársak és a szülői felelősség gyakorlói kifejezetten vagy más egyértelmű módon elfogadták a bíróság megkeresésének időpontjában a bíróságok joghatóságát, és az a gyermek érdekeit legjobban szolgálja.

Másik esetben olyan tagállami bíróság joghatóságát kötik ki megállapodással a felek, amelyhez a gyermeket szoros kapcsolat fűzi. Mindezek alapján valamely tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek a szülői

felelősséggel kapcsolatban a házassági pertől eltérő eljárások esetében is, amennyiben a gyermeket szoros kötelék fűzi az említett tagállamhoz, különösen, ha a szülői felelősség jogosultjainak egyike szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik az adott tagállamban vagy a gyermek az adott tagállam állampolgára; az eljárás valamennyi részes fele kifejezetten vagy egyéb egyértelmű módon elfogadta a bíróságok joghatóságát a bíróság megkeresésének időpontjában, és az a gyermek érdekeit legjobban szolgálja.

3) A Rendelet kiegészítő joghatósági szabályt állapít meg a gyermek egyszerű jelenlétére alapítva. Ha a gyermek szokásos tartózkodási helye nem állapítható meg, és a házassági per bírósága joghatóságának kiterjesztésével sem határozható meg a joghatóság, annak a tagállamnak a bírósági rendelkeznek joghatósággal, amelynek területén a gyermek jelen van

A Rendelet 20. cikke szabályozza az ideiglenes intézkedés elrendelését. Ez a szabály a kapcsolattartás szempontjából is fontos szerepet tölt be, hiszen sürgős esetben a tagállam bíróságai, a tagállam joga szerint alkalmazható ideiglenes intézkedéseket hozhatnak a területükön található személyek vagy vagyontárgyak tekintetében, akkor is, ha a rendelet szerint más tagállam bírósága rendelkezik joghatósággal az ügy érdemében. Az intézkedések hatálya az érdemi ügyet tekintve joghatósággal rendelkező tagállam bírósága általa megfelelőnek ítélt intézkedés meghozataláig tart.

Összegzés

A családjogi perek legérzékenyebb pontja a szülői felügyelet rendezése mellett a kapcsolattartás szabályozása. Ugyanez elmondható peres eljáráson kívül a gyámhatóság által történő kapcsolattartás rendezésére. A kapcsolattartás a legjelentősebb biztosítéka annak, hogy a gyermek és a különélő szülő vagy más kapcsolattartásra jogosult közötti személyes kapcsolat megmaradjon, a szülők szétválása ne eredményezze a gyermekétől való eltávolodást. A kapcsolattartás joga egyrészt alapvető gyermeki jog, másrészt a különélő szülő és más kapcsolattartásra jogosult hozzátartozó, esetlegesen a gyermekkel korábban tényleges családi kapcsolatban lévő személy jogosultsága, kötelezettsége.

A bíróság, illetve a gyámhatóság a rendelkezésre álló - több esetben közvetett - bizonyítékok alapján törekszik a gyermek érdekének és a kapcsolattartásra jogosultak vágyait és érdekeit szem előtt tartva a lehető legjobb döntés meghozatalára, hiszen a gyermek és a kapcsolattartásra jogosult közötti kapcsolat

jövőbeli alakulását évekre előre meghatározzák döntésükkel. A szülők általában egy stagnáló, konfliktustól elnehezült helyzetben fordulnak a bírósághoz, gyámhatósághoz. A döntés azonban ritkán szól csak a jelenlegi helyzetről. A bíróság, gyámhatóság feladata olyan döntés meghozatala, amely prognosztizálja a jövőre nézve mind a gyermek, mind a szülők érdekét és egy mozgásban lévő, folyton változó helyzetet végrehajtható módon, hosszú időre előre szabályozzon. Mindezek a követelmények növelik a hatóságokra háruló döntés súlyát és a felelősség mértékét.

A kapcsolattartás rendezésénél a proaktív működtetés a végső cél, egy olyan döntés meghozatala, amely a kapcsolattartás működőképességét biztosítja. Ahhoz, hogy a kapcsolattartás valóban betölthesse rendeltetését a kapcsolattartásra jogosult és a kapcsolattartásra kötelezett részéről egyaránt bizonyos szintű együttműködést kíván. A kapcsolattartás szabályozásánál elsősorban arra kell törekedni, hogy a felek a vitás kérdéseket egyezséggel tudják rendezni, mivel a realitásokat ők maguk ismerik és ez a döntés határozza meg hosszú évekre előre az életüket. Ha végezetül egyezség hiányában a kérdést a bíróság vagy a gyámhatóság határozatával rendezi, rendkívül fontos, hogy a felek közötti vitát ne csak eldöntse, hanem annak gyakorlatban történő megvalósíthatóságát is átgondolja. Egy határozatlan tartalmú, végrehajthatatlan döntés a konfliktusok végeláthatatlan láncolatát eredményezheti, hiába került már jogi úton rendezésre a kapcsolattartás.

Szeretném kiemelni a fentiekén túlmenően, hogy valamennyi hatóságnak döntése meghozatala során legyen az a bíróság vagy a gyámhatóság figyelemmel kell lenni arra, hogy a kapcsolattartásnak létjogosultsága csak annyiban lehet, ameddig az a gyermek fejlődését szolgálja, hosszabb távon a gyermek érdekében áll és az ítélőképessége birtokában lévő gyermek véleményével nem ellentétes.

Végezetül kiemelném, hogy a kapcsolattartása megfelelő szabályozása nem sablon alkalmazásával, hanem körültekintést és odaadó jogalkalmazással érhető el.

Felhasznált források jegyzéke

Szakirodalom:

- **Osztoivits András:** *A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény és a kapcsolódó jogszabályok nagykommentárja, II. Kötet*, Opten Informatikai Kft., Budapest, 2014.
- **Petrik Ferenc:** *Polgári Jog, Családjog, Az új Ptk. magyarázata második, átdolgozott, bővített kiadás*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2014.
- **Sáriné Simkó Ágnes:** *Gyermei jogok, szülői felelősség és gyermekvédelem, Új magánjogi sorozat* HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2015.
- **Somfai Balázs:** *A kapcsolattartás mint a gyermek emberi joga*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2009.
- **Szeibert Orsolya:** *Családi jog*, ELTE EÖTVÖS Kiadó, Budapest 2017.
- **Wopera Zsuzsa:** *Az európai családjog kézikönyve*, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012.

Szaccikk:

- **Boér Emőke:** *A gyermekelhelyezés, gyermektartás és a gyermekkel való kapcsolattartás*, Család, Gyermek, Ifjúság, 2000/5. szám: 7-11. oldal
- **Szeibert-Erdős Orsolya:** *Kapcsolattartás a gyermek és a különélő szülő között, különös tekintettel az alkotmánybírósági és ombudsmani gyakorlatra*, Tanulmányok a 65 éves Lenkovics Barnabás tiszteletére, Eötvös kiadó, Budapest 2015. 470-490. oldal
- **Somfai Balázs:** *Közvetítés a gyermek érdekében*, Családi Jog, 2009/1. szám 11-17. oldal
- **Somfai Balázs:** *Kapcsolattartás az „új Brüsszel II. rendelet” tükrében = Jogász születik... A gyermeki jogokról és érvényesülésükről Magyarországon*, 2010. 148-153. oldal
- **Kiss Éva:** *Kapcsolattartás - a jogi szabályozás néhány ellenmondása a gyakorlat tükrében*, Családi Jog, 2004/3. szám 12-17. oldal
- **Mentuszné Terék Irén:** *A kapcsolattartás végrehajtásának jogi és nem jogi eszközei a gyámhatósági munkában*, Családi Jog, 2012/2. szám. 18-27. oldal

- **Reiderné Bánki Erika:** *a kapcsolattartás néhány problematikus kérdése a magyar családjogban,* Fiatal oktatók 2. kötet, 2004. 149-174. oldal
- **Reiderné Bánki Erika:** *A (szülő-gyermek) kapcsolattartás néhány problematikus kérdése,*Jogtudományi Közlöny, 2005/1. szám 25-37. oldal
- **Visontai-Szabó Katalin:** *Kapcsolattartás: a gyermek emberi joga vagy a gyermek kötelessége?* Alapelvek, alapjogok, Szeged: Szegedi tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Doktori Iskola 2015. 461-473. oldal
- **dr. Katonáné dr Pehr Erika:** *Mediáció helye a gyermekvédelemben. Mediációs konferencia,* Budapest, 2015. <http://www.mediacioscentrum.hu/wp-content/uploads/Partners-okt-27.-Mediáció-helye-a-gyermekvédelemben-olvasásra.pdf>
<https://uj.jogtar.hu/#doc/db/367/id/A14Y1522.KK/ts/20180101/lr/chain5371>
- <http://www.makamosz.hu/>
- <http://fazekasrita.hu/gyermekvedelmi-kozvetites-ii/>

Jogforrások:

- Magyarország Alaptörvénye
- A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény
- A gyermekek védelméről és a gyámügyi igazgatásról szóló 1997. évi XXXI. törvény
- A gyámhatóságokról, valamint a gyermekvédelmi és gyámügyi eljárásról szóló 149/1997. (IX. 10.) Korm. rendelet
- A polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény
- A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény
- A személyes gondoskodást nyújtó gyermekjóléti, gyermekvédelmi intézmények, valamint személyek szakmai feladatairól és működésük feltételeiről szóló 15/1998. (IV. 30.) NM rendelet
- A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény
- a Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában az 1980. évi október 25. napján kelt szerződés kihirdetéséről szóló 1986. évi 14. törvényerejű rendelet
- A Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában, az 1980. évi október 25. napján kelt, az 1986. évi 14. törvényerejű rendelettel kihirdetett szerződés

végrehajtásáról szóló 7/1988. (VIII. 1.) IM rendelet

- A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952. évi IV. törvény
- A gyermekvédelmi és gyámügyi feladat- és hatáskörök ellátásáról, valamint a gyámhivatal szervezetéről és illetékességéről szóló 331/2006. (XII. 23.) korm. rendelet
- A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelet (Brüsszel II/A rendelt)
- a Gyermek jogairól szóló, New Yorkban, 1989. november 20-án kelt Egyezmény kihirdetéséről szóló 1991. évi LXIV. törvény
- A házassági törvényről szóló 1894. évi XXXI. törvény
- A hozzátartozók közötti erőszak miatt alkalmazható távoltartásról szóló 2009. évi LXXII. törvény
- A gyermek elhelyezésével kapcsolatos szempontokról szóló 17. számú Irányelv
- Általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény (Ákr.)